Hallå, hallå! Grönköping-Motala. Radioaktiva riksuttalanden

Bokutgåva

Wahlström och Widstrand, Stockholm 1930.

Några tankar om gåsen

av

hr borgmästare Mårten Sjökvist.

Man har, i och med tillblivelsen av Grönköpings radioaktiva station, haft den vänliga uppmärksamheten att anhålla undertecknad om ett trådlöst framträdande med några tankar i ett eller annat ämne, jag såsom stadens borgmästare kunde hava å hjärtat och önska giva luft, en begärelse, den där jag med största nöjaktighet velat låta komma till villfarelse.

Då man såsom undertecknad har förmånen att å ena sidan kunna blicka baklänges å en långsträckt rättsutövning i ett samhälle, lika gammalt som, vågar jag säga, välburget, och å andra sidan med dessbättre alltjämt obrukade krafter skåda framtiden till mötes, tränga sig naturligt nog en hel del juridiska och sociala spörsmål inpå livet – jag tänker då närmast å exempelvis stadsplanens omreglering i och för nästa jubileumsutställning, den femtonåriga brofrågan över ån vid S. tullen, vårt Stadshäktes fullständiga restauration, hundskattemedlens fördelning mellan Warmbadhuset och Kommittén för musiklivets höjande, etc. etc., allt problemata, som ju emellertid äga sin ständiga aktualism, varför vi för dagen vilja något skjuta dem åt sidan och fastheldre för en stund samla tankarna kring vad som för ögonblicket ligger oss alla och eho som varmast om hjärtat, eller gåsen.

Kärt hade för mig varit att efterkomma k. Radiosystemets önskemål om ett framläggande av mina synpunkter redan å själva Mårtens gås, en för mig dubbel högtidsdag, såsom varande jämväl min personliga namnsdag, men blev jag tillfölje någon opasslighet å densamma dessvärre nödig uppskjuta mina tankar tills i kväll.

Att spisa gås är en plägsed lika åldrig som god, eller oändligt gammal. I alla tider synes också gåsen ha vetat att sysselsätta folkfantasien – behöva vi endast tänka å den klassiska Lohengrimssagan eller, i modern tid, å vår frejdiga svenska novellpristagarinnas underbara skolresa till Kebnekajse, i vilken den läckra stegfogeln hela tiden går igen såsom bärande primusmotor; en mängd av våra måleriska mästares mest saftiga och fängslande stillebensfantasier att förtiga.

Gå vi till antiken, slår det oss omedelbart, hurusom gåsaveln redan då sattes till ytterlighet högt, jämte filosofi och gymnastik. Ja, höll man i det stolta Roma en sådan myckenhet gäss, det de vid ett tillfälle rent av skola med sin kackling hava skrämt en fientlig armé å flykten.

Under den därpå följande gotiken eller spetsbågetiden med sina asketiskt hårdare idealer och stränga undvikande av alla yppigare, svällande former, synas de präktiga kramsfoglarna dessvärre något ha råkat i missaktning och förfall, men räddade dem lyckligtvis den ovansklige Mårten Luther med sin reformation åt det protestantiska bordet, dymedelst ristande både sitt och deras namn i vår almenacka, såsom man får hoppas till ovärderlig tid.

Från min arla barndomstid minnes jag ännu alltför väl, huru jag redan i egenskap av liten linhårig pilt lärdes att älska gåsen, i den mån dylik erbjöd sig i det relativt välburgna karduansmakarehemmet, ett intryck det där, vågar jag påstå, sedermera hållit sig ogrumlat genom åren och, särskilt sedan jag själv begynt att något syssla med maträttsliga spörsmåler, ytterligare fördjupats och som, öppet att tala, mer än en gång när jag välgödd och slaktfärdig sett en gås träda mig till mötes, ofrivilligt och rent spasmodiskt kommit ögat att vattnas.

Här, i den stad där jag är försatt att verka, höra ju dylika synbilder tyvärr ej till dagshändelserna, då man här såsom mångenstädes ännu icke tyckes ha fått ögonen upplyfta för gåsodlingen såsom kulturfaktum utan i allmänhet bitit sig fast i hönsen, – förvisso smakfulla även de, efter sin natur, om de ej äro för gamla, och vare det mig fjärran att vilja kasta sten å desamma, förnuftigt tillredda, men äga de, synes det mig, sin högtid vid påsken, och bjuder det mig personligen å något egendomligt sätt emot att fira Luther med en Mårtens leghorn eler plymutrockare.

Högönskligt vore, det den svenska gåsfloran å ett eller annat sätt kunde beredas ökad luft under vingarna, om möjligt genom offentlig underblåsning från myndigheternas sida och vadan icke i skatteväg, – anser jag det ingalunda mer än logiskt konsekvent, det likasom kommunen t. ex. belägger varje hundägare med skatt, den erlade ett motsvarande belopp till hållare av gås.

Min käraste dröm sedan åtskilliga år för mitt samhälles vidkommande har också varit, det staden själv ville taga upp en gåsdrift i större skala – jag syftar då å något i stil med hellenernas gamla avelsgård, Kolosseum, till vilken utan alltför stor apparat borde kunna resas en motsvarighet uppe å vårt Gökmassiv. – Därhän är emellertid ett gott steg, ett steg, som måste tagas i endräkt och dessvärre gå över en försvarlig mur av gamla multnande fördomar.

En sådan är, det gässfoglarna å något sätt skulle vara förenade med besvärlighet att fostra och göda upp å grund av påstådd dumhet, en egenskap jag av personlig erfarenhet å det bestämdaste vill bestrida. Har tvärtom, för alla de somrar jag egenhändigt dragit upp en Mårtens gässling i Rådhusträdgården, densamme visat sig till ytterlighet lättmatad och mottaglig för kökets mest skilda produkter, kort sagt med påfallande instinkt gått inför för sin uppgift, en klokhet jag f. ö. är i stånd att styrka med vederbörliga viktkurvor och, om så önskas, ett fotografi av årets exemplar, en sannskyldig bjässe till gåskarl, väl så överlägsen som de i Waruhusets livsmedelsfönster skylthängda tvenne skåningarna.

Men nu ett par tankar om själva tillredelsen! Det skulle föra alltför långt i det blå att redogöra för de många olika sätt, å vilka det härvidlag dessvärre ständigt syndas. Brynes exempelvis steken än för löst, så att den nära nog slamsar sig å fatet, än återigen så hårt, det den blir till en sannskyldig mumie, fullständigt blottad å såväl delikatess som vitaminer, skäres den å det mest felaktiga än å ena leden, än å den andra, m. fl. direkta osmakligheter, för att icke tala något om själva såsen, den där mer än en gång kunde göra en gammal finkännare frestad att bliva rent gråhårig i huvudet. Såsen bör vara korrekt. Varken för tjock eller för tunn, men med detta pikanta »det» eller »it», som ej låter sig beskrivas, endast genom oavlåtliga avsmakningar utstuderas. Med såsen, vill jag säga, står eller faller hela fogeln.

Vad nu, för att återupptaga steken, själva brynandet beträffar, skulle jag såsom en kort och god minnesregel vilja hävda: bryn, under beständig påösning av det fett, som bildas, precis så länge, det fogeln – plockad, öppnad och katrinfylld samt lagd å rygg med benen väl fastknutna utefter sidorna, så att de ej speta upp – antager en läckert guldglänsande platina, något stötande i brons men ej fullt Van Dyck-brunt – då sluta! Lätt saltat och bespätt må sedan stekas 3–4 timmar å troget underhållen låga, varsamt uppskäras och inbäras samt kringportioneras.

Ett gammalt ordstäv säger som bekant, det gåsen vill simma, och ser jag personligen intet onaturligt däri, för

så vitt det sker inom rimliga gränser, i ett spetsglas god O. P. pr portion, tilläventyrs nedsköld med en klunkfull väl kroppstempererad Viella Francka.

Att däremot, såsom stundom sker, tömma en s. k. manasse för varje klo å gåsen, eller inalles sex, finner jag ärligt talat vara rena frosseriet och med avseende å digestionen lika förkastligt som att hälla vatten eller Eklundsdricka å en dylik. Nej, kommer den medelmåttige städse längst här i världen, och så alldeles särskilt vid en gåsmiddag med sin obligatoriskt efterföljande svartsoppa samt äppeltårta, även de ju krävande och förtjänta av utrymme.

En god plägsed, den jag smickrar mig av att hava infört härstädes, synes mig vara att inleda måltiden med avhöjandet av ett fyrstämmigt leve för gåsen. Likaledes har jag funnit min känsla för det passande ganska tilltalad av en avspisning i högtidsdräkt (med undantag naturligtvis för vita handskar och hög hatt) och vare sig rocken sedan är sydd i form av frack eller helt till bonjour; detta vad nu beträffar herrarna, vid en verklig gåsmiddag för endast dylika.

Att däremot, skulle jag vilja säga, söka höja festivitan med långa tal och anföranden om gåsen eller varandra anser jag lika konstlat som direkt olyckligt; finnes näppeligen något mera motbjudande än att mitt under det man är sysselsatt med att å sin tallrik exempelvis såsa över eller mosa samman, bliva uppmärksamgjord å att det är någon, som äskar tala. Dylika störningar höra förvisso ej samman med det sanna gåsfirandet, och gör man i så fall, tror jag, både sig och det läckra festföremålet största tjänsten med att helt demonstrativt mosa på.

En sak må vi dock ej glömma att minnas: låtom flaggorna flyga i topp, då vi spisa gås! Gott är förvisso att spisa med högtid i sinn och flagga i hjärtat, men, vill jag betona: tvedubbelt gott och stämningsmättande, då över våra huvuden de blågula dukarna väderspända smälla i kapp å taken.

Fira julen i Grönköping!

av

sekreteraren i Grönköpings turistförbund hr reservlöjtnant Nap. Jonsson.

Mina herrar och ärade damer!

Vi närma oss nu med stora fötter julen, och tränger oss därmed allt starkare den frågan inpå livet, var vi skola fira den. Vilja vi ju litet var, det den skall forma sig så stämningsmätt och äktnordisk som möjligt och å samma gång även mera rekreerande, än vad den i månget fall skulle bliva vid ett avfirande å hemorten under eget bord; men duger naturligtvis å andra sidan ej att välja en digestionsort alldeles à la måfå ur järnvägstågtabellen, såsom låt oss säga Aplared, Borås, Charlottenberg, Dingelvik eller så vidare – exemplen skulle kunna mångfaldigas. Dylikt hämnar sig alltid, och gäller det fastmera slå ned julpålarna å en plats med åtminstone någorlunda turistiskt par renommé.

Vare härmed ingalunda min intuition att såsom svensk turistman i minsta mån vilja leda någon persons fria julkosa i en viss riktning – bort med det! Vad jag känt mig manad och av härvarande turistförbund blivit uppdragen till, är endast och allenast att fullt opartiskt sprida några upplysningar om vårt samhälle och julfirandet härstädes, upplysningar ägnade att fylla en lucka i det allmänna turistmedvetandet och, måste man säga, en rätt beklämmande sådan.

Bläddra vi nämligen i turiststatistiken för exempelvis förliden jul, slår det oss å det mest uppseendeväckande, att, alltmedan ett flertal faktiskt både av- och underlägsnare orter såsom t. ex. Åre, Storlinjen, Morsa m. fl. drogo till sig flera bantåg överfulla julfirare, endast en, säger i styck dylik hitkom, –

en handelsresande från Örkelljunga och därtill, efter vad senare visade sig, insolvent att göra rätt efter sig. En sådan fördelning av jultrafiken kan näppeligen bero å rena slumpen utan måste ovillkorligen ha en djupare botten och enkannerligen, tror jag, den, att de flesta julfarare sitta medvetslösa om vad vår stad i själva verkligheten har att bjuda i juletid.

Låt oss då se till, vad detta är. Låt oss, helt i tankarna, avlägga ett julbesök i staden med de gamla rötterna, eller såsom vi lärt oss kalla den, Pärlan vid Bergska sjön.

Vi tänka oss anlända till Skövde dagen före julafton med den blandade middagsexpressen, som brukar stanna för avstigande och utkastning av collies och vid vilken undertecknad skall hava äran möta upp såsom guide eller folkledare, – tämligen lätt uppmärksammad i uniform och av ungefär lagom normallängd samt med små guldblonda, uppåtriktade mustascher.

Ett stenkast eller par från stationen väntar Grönköpingsbusen, redan med ångan ute och sina, julen till ära, vajande enruskor å taket, å att få sluta oss i sitt mjuka innanmäte; och bär det, sedan bagaget vederbörligen placerats å den efterhängande flakvagnen samt presengtationerna undanstökats, å raskt rullande hjul åstad ut genom samhället, hän över det milsvida slättlandskapet.

Småningom kännes luften bliva en annan omkring oss. Blir den med ens likasom lättare att andas, om man öppnar fönstret och känner efter, och kunna vi, om vi sträcka oss något längre ut, iakttaga, hurusom hela landskapet börjar luta sig uppåt samt, när vi sätta kikaren till ögat, att vi närma oss det skogklädda Gökmassivet, som majestätiskt höjer sig över trädtopparna. Strax bakom avtecknar sig, snart tävlande i höjd, stadens i uppförande stadda skyskrapa mot vinterhimmeln, redan tändande sina båda elektriska initialer, ett *W*. och ett *H*., d. v. s. Waru-Huset, dem jag emellertid för dagen skulle vilja giva en något djupare innebörd eller ett: Waren Hälsade!, en önskan som, tänker jag, skall komma till än direktare uttryck, när vi strax nog svänga oss in genom Norra Tullen, nämligen i form av allmänt vinkande utmed Storgatan och hr borgmästarens urbana utträde å Rådhustrappan.

Torde emellertid de ärade gästerna nu främst önska en stunds behövlig vila efter resan, och styra vi runt trafikfyren med sin imponerande julkärve och kuttrande svärm av duvor och domprostar direkte å Stadshotellet, vars borne Excoffier, hr källarmästare Pettersson, väntar med fiveoclocket uppslaget och samtliga sex resanderum tillreds, det ena mera städat och luftat än det andra och med en julbrasa flammande i den muntra kakelugnen. Skulle någon till äventyrlighet hava pretention å en mera moderat inkvartering, med något enklare bekvämlighet, står en dylik öppen blott ett stenkast runt om närmaste hörn, hos fru hembagerskan Pilzén (vars bruklige inackordering, en hr agent Peterzohn, under helgerna i allmänhet plägar vistas å annat håll). – Tillmötesgående fru Pilzéns önskan, vill jag förutskicka meddelandet, det julsemlor och Luciakattor ingå i bostaden.

Ja, sedan sålunda själva installationen är gjord, skulle såsom närmaste uppgift kanske kunna föreslås ett avgående till Warmbadhuset för intagande av julbad. Ett dylikt torde härstädes rätt väl låta sig ordnas, sedan vid detta lag samtliga stadsbor redan hunnit undergå detsamma, resp. i år lämnat återbud med hänsyn till påskens tidiga infall. Såväl karet som klädlogen äro nyligen omrestaurerade, och måste priset betecknas såsom överkomligt – kan jag å stående arm ej angiva det bestämt, men serveras i varje fall även halvbad samt små behändiga fotbad till 50 öre.

Efter detta ställa sig våra ärade badgäster måhända sympatiska till en promenad å Storgatan för att bese julskyltningen, vilken så här vid 7 :dags just står å kumlet av strålning och raffinaderi, det ena fönstret mera förbryllande rikt än något annat och somliga, såsom Waruhusets, med faktiskt rörliga scenfigurer, såväl enklare som i fullständig uniform, samt girlander och crepper i de mest otaliga riktningar – kunde man nästan känna sig frestad utropa, det livet är en dröm.

Men wer da, – höras icke plötsligt sprittande mässingstoner genom luften, och sätta sig icke folkskarorna i strömning hän emot torget? Joväl, är det logen Hopp och Segers pupulära musiki, som behornade möta upp kring pumpen. Låt oss se till, vad som står å färde! Mitt å torget och fattad av ett månghövdat antal armar reser sig mot den mörka kvällshimmeln just stadens ofantliga julgran å sin jättefot och står där nu vaggande i dunklet, sina modiga fem alnar hög, en mäktigt imponerande syn. Om ett par ögonblick ställes en trappstege upp, och bestiges den enligt gammal god slentrian av stadens mångårige hr polismästare Paulus Bergström, bärande en präktig ljusledning koulörta lampor, dem han i det mest strålande fästar upp, varefter hr borgmästare Sjökvist gör sitt framträde och med några kärnfyllda ord förklarar granen rest och den stämningsfulla akten till ända.

Efter detta apropå – för all del blott en episod, överstånden inom en knapp timma, men, tänker jag, ägnad att sätta det bästa inom litet var i dallring – kunna vi törhända betrakta första dagen som avslutad, och, eftersom klockan väl nu är närmare 8.30, tillönska varandra godnatt, godnatt! för att var å sitt håll låta Orpheus taga oss i armarna för några timmars sömn, innan vi fortsätta programmet nästföljande dag.

Denna är även hos oss årets stora dopparedag framför andra, något varom jag vill hoppas våra ärade gäster tidigt nog komma att bliva påminta genom en dignande kaffebricka å sängen, efter vars tillgodogörelse det kanske kunde vara lämpligt att stiga upp och företaga ett beseende av stadens olika sevärdigheter.

Tyvärr tillåter mig icke tiden en uppräkning av dem alla, – f. ö. en omöjlighet, då man nästan var man går stöter emot alltid något nytt och marken egentligen överallt genljuder av gamla souvenirer. Vill jag blott hålla fram vårt gamla Rådhus, i flera avseenden en pendyl till Köpenhamns, ehuru väl så restaurerat och nymålat; kyrkan med sina romantiska rundbågefönster – det över dörren fullständigt helrunt – och sin spira i spetsigaste gotik; gavelhuset, där Grönköpings äldsta, frkn Sophie Liljedotter, en gång föddes och alltjämt sitter, vid beundransvärd vigör; samt platsen där vår grundläggare, konung Läspe och Halte, å sin tid skall hava tagit det första spadtaget, ännu synligt som en liten håla inne å gården Skeppar Karls gränd 2. Ej heller torde vi neka oss den ringlande anblicken av ån och tjusningen av Stora Kvarnfallet, där det dånande slungar sina vattenmassor 3 $^{1/2}$ m. ner i djupet, eller skådespelet av Klaffbron, då den reser sina båda klaffar nästan lika högt i skyn. Vi besöka Waruhuset med dess mångskiftande husgeråds- och trikotageavdelningar och låta oss kanske av den nya hissen föras upp och ned i skyskrapan några gånger, givande oss hän åt den egendomliga, liksom sugande känsla det erbjuder, för att till sist något rasta ut uppe i den just så gott som färdiga tredje våningens servering och njuta av dess utomordentliga cosmorama över staden samt ett glas glögg med bakelser.

Men försumma vi ej heller att göra en avläggare ut i S. parken och blicka in i dess zoologiska djurburar, – en rätt enastående anläggning och i mångt och mycket förebildlig för k. Skansen. Ligga väl djuren denna tid merendels inne i sina iden och dissla, så när som kalkontuppen samt gumsen Ludwig, vilka lärt sig trotsa kylan tack vare sin yvigt skyddande förklädnad, men bruka de, då hr djurvårdare Broms ringer med middagsklockan, mangrant möta ut med älghingsten Samuel i tête-àtêten, och så icke minst å julaftonen, då det utom den obligata vörtbrödskusen och en liten korv per exemplar plägar vankas ett präktigt julmos, urbant bekostat av en stadens djuriska gynnare, som önskar vara obemärkt.

Skrider emellertid dagen framåt, och kännes, i mån som vi göra detsamma, luften börja fyllas av julens speciella väldoft, vittnande om det man litet varstädes satt skinkan å härden till aftonens högtidsfirande. Därmed torde måhända den lämpliga tiden vara inne att avlägga visit i en eller annan familj, där det kunde vara passande att tillbringa kvällen. Lämpliga sådana kunde lätt föreslås, men bör ju i första hand den rent personliga läggningen, överensstämmelse i samhällsstandard o. s. v. få fälla avgörandet, – jag menar så, att exempelvis en juridiskt utbildad turist söker sig till Rådhuset, en finansiellt besjälad åter upp å Waruhuset eller ned till hr specerihandlande Berglunds, den möjligen av pedagogik eller folkdanser intresserade till hr magister Hagwald med moder och liebhavern av en julkväll i den mera uppsluppnare humorns, de

oavlösliga skämtsalvornas tecken, till vår sprudlande hr postmästare, o. s. v. Icke alldeles bortkastat torde väl vara, att därvid medföra en eller annan julgåva – för all del ingalunda någon dyrgrep, endast någon liten pjäs i form av en uppmärksamhet, ägnad att knyta bekantskapen ömsesidigare och bliva till ett minne: kanske en krukgrupp, en liten kalender eller någon skämtretande atrapp, alltefter olika fall.

För dem åter, som av ett eller annat skäl – blygsel för visiter, brist å smoking eller dylikt – föredraga att tillbringa kvällen i det inkognita, kommer hr källarmästare Pettersson i stora hotellmatsalen att servera ett allmänt julbord, å vilket dessa, säger han, ingalunda skola behöva sitta i avsaknad av vare sig julgran eller ett dignande svinhuvud med sina olika avecker, fasta såväl som flytande och mosiga, och lärer f. ö. även fru änkefru Pilzén vara i stånd att göra sig till servitris av ett eller annat i skinkväg, därest så önskas och meddelande göres i tid.

Huru som helst, torde härmed julaftonen vara nöjaktigt planlagd, och skilja vi oss var åt sitt håll, för att härnäst träffas i julottan.

Denna, till vilken man härstädes länge förfogat sig medelst bloss, – tills härom året vår hr nya brandchef råkade omkullhalka med sitt och antända luddmössan, varefter de av brandstyrelsen förbjudits och i allmänhet utbytts mot glödande ficklampor, – börjar såsom namnet antyder kl. 8, men torde säkrast vara att infinna sig någorlunda vid 6-tiden, då kyrkan, hur imponerande den än må vara i jämförelse med sina grannar Ullervads och Qvänums, dock äger sin begränsning och trängseln plägar bliva den högtidligaste, rätt naturligt f. ö. då vi härstädes kunna ställa upp en koloratursångerska av frkn Gurli Petterssons nåde och vår organist, hr magister Hagwald, varje jul plägar visa mästerprov å att spela med samtliga fyra och alla knappar utdragna, för att icke tala om hr kyrkoherde Paulssons julpredikan, stämningsmättare för var gång man hör den.

Knappt är ottan utspelad och släckt, förrän det är tid att tänka å dagens andra evenemang, det allmänna slädpartiet. Finnas väl några partier i världen, som nå upp mot ett dylikt! Finnes väl något för örat mera välljudande, näst regementsmusik, än en mängd bjällrande slädar, som från alla håll komma åkande och fylka upp sig å torget till partibildning? Svaret måste bli ett: nej näppeligen! Underligt skulle väl ock den främling vara formad, som ej ville skaffa sig säte och följa med, så förmånligt som det hela härstädes är satt, eller till 1 kr. per person i samtliga fyra skrindor – så när som i den första, hedersskrindan, som dragen av brandstoet Balder och körd av hr polis Bergström är förbehållen hr borgmästaren och frkn Liljedotter, jämte själva glöggen – samt 50 öre å den sista, stora flaksläden, bakom vilken det f. ö. naturligtvis ej möter något hinder att helt gratis följa efter, å sparkstötting eller hur man vill.

Vart kosan i år kommer att styras är ännu ej helt definierat, då dessvärre ett slädparti från Skövde illojalt gjort sig försäkrat om Lerdala Blåbandslokal, men skola vi, får man hoppas, väl veta att visa, det det gives flera dylika, exempelvis åt Hjohållet.

Något som i varje fall intet lär kunna rubba – om ej en direkt force maleur – är den stora subskriberade julbanketten i Stadshotellets spegelsal å e. m., då allt vad staden egentligen äger av såväl upper then som gyllene medelklass för några timmar tager säte å dess långbänkar och låter dem glida hän under otvungen julstämning; en fest till vilken helt visst främlingen mot erläggande av vederbörlig subskriptionsavgift skall hälsas välkommen som hedersgäst. Tyvärr förbjuder mig såväl tiden som en naturlig motvilja för skrytsamhet, att, hur lockande det vore, beskriva det hela och uppdraga en jämförelse med banketter å andra håll, ej sällan vida mera kommaterade i dagspressen.

Vare nog sagt, att då vår hr borgmästare, ordenshängd och med stadens äldsta vid sin sida, under det flaggpyntade stadsvapnet griper till orda vid lutfisken, och, vanligen utgående från något till synes helt så ringa, såsom t. ex. såsen, gör sig till talrör för julens allmänna glädje och lyckan att fira den i ett ordnat

samhälle, där urbanitet och oväld höra till ordningen för dagen, sällan något öga står mindre fuktigt än, tror jag, vid vilken k. stadshusfest som helst och tystnaden torde vara minst lika gripande, – man skulle kunna höra en sked falla eller vadhelst som släpptes.

Plägar därefter frkn Liljedotter, vanligen efter gröten då hon ej längre behöver bena men ännu icke hunnit börja att, som hon med sitt fina leende brukar säga, »nicka till», sätta hörluren till rätta och en stund förtälja om julen i forna tider, om huru då såg ut och gick till, och om huru det var ungefär då som nu, – frånsett att det möjligen brändes något öppnare och törhända även bjöds något rikligare; och känner sig vid kaffet och liköressenserna måhända stadens uppburne skald, hr Alfr. Vestlund, inspirerad till recitation av något antal dikter, ej sällan med genialisk inlevelse ackompagnerad å cittra av sin trolovade fästmö, dotter av hr borgmästaren, medan under tiden helt visst vår outbrännelige hr post- och vitsmästare Brunander tänker ut några splitternya ordlekar utöver fjoljulens, att helt ruljangt skjuta in under den påföljande nötknäppningen och apelsinförtärigen eller å det mest skrattsmittande viska i öronen under de trevna pantlånelekarna.

Men klappar småningom fru borgmästarinnan händerna till signal, det bord och bänkar må åsidosättas, och vidtager bankettens kanske mest animala nöje eller jazzandet kring julgranen, vilket till de smekande tonerna av hotellets väldiga grammofon, en sannskyldig resefonograf, går sin medryckande cirkelgång i ständigt fortsatt sådan, medan de s. k. småtimmarna bliva allt mindre och mindre, – tills omsider gökuret förkunnar det obevekliga midnattsslaget samt nödvändigheten av att tänka å morgondagen och allt är ett minne blott, men ett sådant som icke så lätt släpper sitt tag om hjärteroten.

Ja, har jag därmed givit en försmak även av juldagen, och följer så närmast annandagen samt tredje-, fjärde- och femtedagarna o. s. v. intill trettondagen, med sina välbehövliga rekreationer i form av olika julbjudningar i hemmen, omväxlande med ett stärkande friluftsliv, såsom skid- och bobslädsåkning utför Göksluttningen ned å Brylunda gärde, skridskolöpning å stålklädd häl omkring Pumphuset m. m.; men ser jag till mitt beklagande, det klockan är framskriden och att jag redan måste sluta för 6 minuter sedan, vadan jag finner mig nödställd forma avslutningen så inskränkt som möjligt och endast hopsummera det hela i ett hjärtligt: *Parveny* – eller *välkommen* – om söndag, å perrongen i Skövde!

Huru hålla mig frisk och sund?

av

hr doktor Tert. Salvén.

Det händer mig icke sällan i min praktik, särskilt under månadsmarknader, att då jag slår upp dörren till väntrummet ett för mig fullständigt främmande ansikte träder mig till mötes och att jag å frågan huruvida det står till samt anmaningen att kläda av sig och hosta, får det tillfredsställande svaret att anteckna, det vederbörande hört sig ryktas om min personlighet och det allmänna hälsotillståndet bland stadens invånare, sedan min hitkomst, samt nu busgänges förfogat sig hit i och för vinnande av något medel att å liknande sätt hålla sig frisk och sund.

Nå, erkänner jag mig i dylika fall som regel bruka utskriva något relativt indifferent och lättsmält, att tagas vid behov och omskakas, någon syrupus eller dylikt, och f. ö. hänvisa till vederbörande läkare å hemorten, – bjuder det mig å något sätt emot att trampa en kollega i distriktet, komma vi städse längst med var sitt.

Då emellertid k. Radiostyrelsen i Motala haft uppmärksamheten antyda, det mina erfarenheter kunde hava en välsignelse att fylla i åtskilliga öron, för vilken rent kollegiala skiljemurar borde falla till föga, och att jag i övrigt bland de ärade lyssnarna törhända kunde påräkna jämväl en eller annan ämbetsbroder och särdeles någon yngre sådan, som ännu stode liksom trevande och spörjande inför sin uppgift, så har jag ansett mig

böra låta skruplerna fara och taga bladet från tungan för några korta vinkar och råd, dem jag skall söka forma så populära som möjligt, så att ingen lyssnare, eho det vara må, behöver lägga ifrån sig lurarna av brist å förstånd.

Låt oss tänka oss in i att klockan nu är ungefär 8, 9 eller 11 å morgonen, kort sagt visar å uppdags. Raskt ur bädden, och utav med skjortan samt nattstrumporna, i och för en stunds utvecklande morgonsport! Upp även med rullgardinen och placera oss framför fönstret, för att i det genom rutan infallande solskenet, därest dylikt råder, taga oss en grundlig djupandning, samtidigt som vi sätta oss i knäböjning och med händerna fatta stöd i fönsterposten. Kännes en ytterlig välgörenhet i hela organismen, och kunna vi, anser jag, gärna sitta kvar så länge som tills det börjar kyla i fotbladen, ett gott varsel om det vi böra övergå till frotteringsövningarna. Sätt ena foten, som vi kunna beteckna med A., ovanpå den andra, B., och frottera eller skrubba energiskt fram och åter, med tårna väl sammanhållna, även tumtån, samt utbyt då och då snabbt fötterna mot varandra, B. å A., A. å B., B.A., o. s. v. under jämn andning, å samma gång vi med de främre extremiteterna omväxlande klappa och stryka oss å bålen, därvid sökande nå oss även något bortom ryggen samt helst om möjligt något nedanför knäna och ej fästande oss vid, om det här och var skulle råka kittla en smula. Vid dylikt vänjer man sig snart.

Följer så en liten avspännande språngmarsch, antingen runt omkring bordet eller, om bostaden är begränsad, å stället spring invid detta, resp. vid kommoden eller vilken annan hållpunkt som helst, och vidare som komplement det s. k. huvudvarvet, d. v. s. att vrida huvudet ett så långt varv som möjligt åt vardera hållet till förekommande av förstelning utav nackmuskulaturen. Efter detta torde vi vara mogna för vad jag skulle vilja beteckna som själva klimax eller de egentliga försänkningarna ned i golvet och upp igen utan stöd, en rörelse jag medgiver i början ej är så litet ansträngande och frestande till överhoppning men icke desto mindre fundamental. Ett ganska gott sätt att helt enkelt tvinga sig ned i golvet har jag emellertid funnit vara att å detsamma först utkasta ett eller annat hjälpmedel, som man faktiskt måste hämta upp i och för den följande påklädseln, såsom exempelvis kragknappen, skjortbröstet, om söndagen manschetterna, spännhalsduken, kalotten eller stetoskopet o. s. v., och att f. ö. första morgonen börja så varsamt, med blott 1 pjes men sedermera öka på med allt flera, tills man slutligen förmår gå i golvet ända till ett tjugo-, trettiotal olika gånger utan att falla.

Ja, detta om mina grundrörelser. Kunna de naturligtvis sedan kompliceras med andra och vigören än ytterligare uppövas. Dock synes mig en viss måttlighet böra iakttagas. Såg jag en gång vid en förevisning med mina egna ögon en s. k. ekvilibrist, den där rent av var mäktig att, sittande å en liten plyschmatta, lägga båda benen uppå axlarna samt dricka ett glas, jag vill minnas pilsener. Slikt kan orimligtvis vara hälsosamt; och inträffade ej så långt efteråt i min praktik ett rätt elakt tillbud, i det att en person, en f. ö. erkänd gymnastiker och reservlöjtnant, vid försök att införa rörelsen i sin morgongymnastik råkade fastna med ena benet och måste remitteras till militärsjukhus i Skövde. Nej, sport och kroppskultur, men efter medelmåttiga linjer.

Ja, ha vi nu hunnit till påklädningen, och upprullar sig därmed problemet, vad vi böra ikläda oss och vad icke. Torde nu den tid dessbättre vara stadd å tur och retur, då man hettes vara ju mera välklädd, ju mera väl man klädde på sig, något jag för min del alltid funnit abnormvidrigt och varit ivrig protestant emot. Absolut icke mer än tvenne ylletröjor närmast kroppen, förutom en ordinär maggördel, samt ett par dubbelstickade Jäger-Matjeskalsonger, – må det förslå till en ganska lagom och idealisk kombination för såväl herrar som damer, i vilken man är tämligen oberoende av årstider och väder och å grundvalen av vilken man i övrigt, anser jag, kan fullfölja dressyren strängt taget som man vill och alltid känna sig lika hygienisk.

Skulle man mot förmodan, så klädd och utrustad, icke förty märka någon känning av opasslighet i en eller annan form, såsom ilningar, stickningar eller andra ångestförnimmelser i huden resp. onaturlig svettning, torde den få tagas som signal till att något invärtes kommit i olag och därmed till en rådfrågning av läkare.

Knappt påklädda ha vi emellertid att tänka å ännu ett kapitel, ej mindre viktigt: jag syftar å renligheten. Ja, så betydelsefull är denna, att om en förnuftig morgonidrott kan sägas utgöra hygienens A. och klädedräkten dess B., jag skulle vilja beteckna renhållningen som själva punkten över I. Dessvärre synes vårt folkmaterial, gement sett, ännu ej fått ögonen upp för densamma, och rätt naturligt nog – erkänner jag mig villigt t. o. m. själv en gång i tiden såsom sorglös pojke och innan jag började mina medicinska studier ha stått å liknande sätt oförstående. Var det ofta nog att söka stöka undan det hela så fort som möjligt, med en doppning av handdukssnibben samt en någotsånär kringsuddning av kindpåsarna, och sedan ut till lek och ras. Jag behöver ej betona, det ett dylikt förfaringssätt ej står sig i den vetenskapliga sanitetens ljus. Nej, upp med skjortärmarna, gärna till armbågarna, och tvåla in såväl dessa som hela anletet, utöronen, tinningloberna och halspartiet, samt, om vi så hava, även håret med en god aseptintvål, sådan man till vad pris som helst kan få i närmaste speceri- och delikatessaffär! Gnid ordentligt in löddret i hudytan, samt låt det sitta några minuter, och vi skola snart finna, hurusom tvålen är vår bäste vän och huru skönt det är att skölja ut den. Sålunda iakttagen blir renhållningen oss småningom en vana, något vi helt enkelt ej förstå att vi någonsin kunnat sakna, och stegras efter hand hela totalbefinnandet.

Ännu förträffligare synes det mig, om man, såsom här i samhället är fallet, någon gång kan komma i åtnjutning av ett fullständigt helbad, – antingen det sedan kan bli vid jul, påsk eller pingst, alltefter publikfrekvensen och i övrigt tiden för närmast föregående badning, – därvid man emellertid då icke, såsom jag esomoftast haft tillfälle genom avklädningsväggen åhöra, må söka beveka baderskan att fara varsamt kring med borsten, utan fastmera resolut ålägga henne att noggrant tillse, det hela kroppsytan blir uppstimulerad och alla porer öppnade. Först å så sätt, vågar jag betona, medföra vi någon verklig behållning av badet.

Förutom den rent yttre renligheten ha vi emellertid även att akta å munnen och svalghålan. Komma vi här, anser jag, i allo längst med en någorlunda lång och fast borste och i övrigt ett skedblad pulveriserad apotekskrita, – må sedan de i gottköpshandeln utbjudna många tuggkautschukerna och mentolpastiljerna erbjuda en aldrig så lockande och bekväm ersättning. Böra vi emellertid borsta på med urskiljning och förstånd, icke, såsom man stundom får se, endast nedifrån och uppåt utan minst lika mycket bakvänt, samt i övrigt alltibland även ihågkomma sidotänderna, därest sådana finnas. Använd emellertid icke under några omständigheter, om än aldrig så frestande, någon annans tandborste! Vet man ingalunda alltid, om personen ifråga är lika renlig som man själv och sköter sina tänder lika väl.

Sedan vi emellertid sålunda äro färdiga med den egentliga kroppshygienen, böra vi vara rustade att möta måltidsbordet, – återstår blott innan vi slå oss ned till detsamma att ägna jämväl naglarna en liten sanitet förmedelst ett eller annat vasst föremål, lämpat att avlägsna ev. mikrober eller smittofrön, de där gärna vilja nästla sig in under desamma för att sedan under dagens lopp oförmärkt smyga sig vidare in i organismen via munöppningen, örontrumpeterna eller de övre näsgångarna. Likaledes synes mig en god hygienisk bordsregel bjuda, det man – särskilt å bjudningar i främmande hushåll – innan man sticker kniv och gaffel i munnen, skänker dem en avgnidning med servietten eller bordsduken till oskadliggörande av bakterierna; och torde vi av samma försiktighetsskäl jämväl böra vänta med att spisa t. ex. ost, till dess någon annan skurit åt sig den översta skivan, liksom man vad t. ex. mjölkbringaren beträffar ej bör stå efter att bliva serverad först, – ett avstående som ju är ganska lätt motiverat med en hövlig antydan om att grädden ligger överst eller dylikt.

Med avseende å själva matsedeln skulle jag i övrigt vilja sammanfatta mig så – och gäller detta såväl frukost som middag och kvällssupé –: största möjliga mängd vitaminer eller, såsom man förr lika riktigt sade, kalorier, per minsta möjliga molekyl! Då detta emellertid icke alltid är så lättberäkneligt – äro vitaminerna i själva verket fullständigt osynliga för lekmannaögat, och böra de ingalunda förväxlas med de små vita prickar och punkter, man understundom ser i vissa puddingar och soppor, som skurit sig – och då

icke ens vetenskapen sagt sitt sista ord beträffande vilka födoämnen som innehålla de flesta dylika utan dagligen i den ena maträtten efter den andra uppdaga nya, i enlighet med ABC-alfabetet, plägar jag i regel för lättfattlighetens skull förorda rikligast görliga förtäring av så många olika sorters anrättningar som möjligt, äro vi därmed under alla omständigheter å den säkra sidan.

Minst lika betydelsefull som ämnesvalet är emellertid för vårt välmående själva omsättningen, och alldeles särskilt tuggandet. Ja, går jag så långt, det jag med en fördjupad omskrivning av ett gammalt ordspråk skulle vilja hävda: den där icke tuggar må icke heller äta. Och gäller detta ingalunda enbart beträffande segare och svårtillgängligare anordningar, såsom biffstekar, kalops, höns à la Malta etc. utan även om krämer och blamangéer, kort sagt allt vad Naturen skänker oss, undantagandes möjligen saftsoppor och själva aptitsnapsen. Är det med verklig beklämning läkaren ofta ser, huru personer, av vilka man kunde vänta bättre, endast svälja och svälja, dymedelst utmanande digestionen, denna kanske den största gåva, Försynen givit oss, näst ett gott samvete, och har jag vid mångfaldiga festmiddagar utanför det distrikt, där jag äger något att ordinera, förgäves höjt min stämma för att man må tala mindre och tugga mera. Den dag, vårt svenska folk lär sig tuggandets konst, och detta ej blott till hälften utan verkligen helt och fullt med båda käkarna, den dag kommer det, vågar jag förutspå, att förete bilden av en helt annan kraft och levnadsglädje.

Efter varje måltid en promenad i friska atmosfären, till förekommande av korpulens och gasbildningar. Må vi taga den i tämligen rask takt, om ock ej direkt i språngmarsch, och helst till ett bestämt ställe, där det kan vara lämpligt att göra vändning: en bergknalt, ett iögonenfallande träd, en telefonstolpe eller vadhelst, och varifrån vi ha ungefär lika långt tillbaka, samt väl aktgiva å bröstkorgen, det den hålles utspänd, ävensom å ryggen, som bör bäras rak, ev. genom en under armarna instucken käpp, medan dessa bäras ledigt svängande. Låt oss ej onödigtvis stanna under vägen för att samtala med någon mötande, och särdeles icke under influensatider, såframt vi ej hava en smula bomull i näsan, och må vi för den händelse någon till utseendet influerad och rödkantad person skulle antasta oss och nödvändigt ha något att säga resp. hosta eller nysa, aldrig uraktlåta att slå ifrån oss med händerna och icke andas inåt. Undvik därjämte alltid och allestädes att å gatan klappa och klia några som helst vare sig hundar, kattor eller andra husdjur, huru smeksjuka de än må låtsas, utan schasa obönhörligt hem dem, hava dylika bacillhärdar intet ute att skaffa. Sök med ett ord att i allo forma promenaden så förnuftsenligt som möjligt, samt tag efter hemkomsten gärna temperaturen, för den händelse den skulle visa tendens att stegra sig i förening med hjärtklappning och tryck över hjässan, då det icke torde vara ur vägen att låta läkaren få ett ord med i laget.

Ha vi däremot en kännedom av välmåga och prestige, böra vi frimodigt kunna taga itu med dagens arbete, av vad slag nu detta vara må, ett mera idealiskt resp. kroppsarbete. Ja, säger jag, frimodigt, och ryggar jag ej tillbaka för att understryka det: skall överhuvudtaget arbetsbördan ej medföra ohälsa, måste vi axla den med entusiasm. Gott är förvisso här i världen med skepticism och pedanteri, gott ju att exempelvis kontorsmannens sifferkolumner någorlunda stämma samman, att murarens tegelstenar komma att stå i samma plan, så att huset ej sätter sig, liksom att brandkåren rycker till rätt gata och att polisen ej häktar oskyldigt blod, – viktigare dock, vågar jag hävda, det vi var och en fylla vår gärning med liv och lust och ha nerverna och självkänslan i behåll.

Varje fulländat arbete kräver sanitärt sett ett motsvarande mått avspänning, rekreation och förströelse. Själv vet jag näppeligen något, jag härvidlag funnit överträffa en lugn och ostörd middagsslummer, men vill jag därmed ingalunda beteckna mig såsom en fiende till även andra alternativata, efter densamma, såsom ett förtroligt sällskapsliv med ett måttligt qvantum sapiens av spiritualia och gärna någon timmas dansant eller par.

Även de sköna konsterna och icke minst den biografiska bildkonsten äger, efter vad jag funnit, erkännansvärda betingelser att verka förslappande å sinnet, för så vitt man blott ej sitter för nära inpå och filmsen alltför mycket skakar eller annorledes är av upprivande art, med s. k. intriger, skottavlossningar och

blod, utan rullar ut sig harmoniskt och normalt.

Likaledes plägar jag åt dem av mina klienter, som äro radiolicentiater eller eljes försedda med lurar, gärna ordinera ett avlyssnande av de radioaktiva kvällsutsändningarna, dem jag anser både hälsosamt distraherande och fullständigt riskfria med avseende å ett överförande av smitta.

Däremot bör man givetvis även härvidlag sitta på sin vakt mot vad som å något sätt kan vara ägnat att verka personligen irriterande. Fick jag, för att taga ett exempel, en gång t. o. m. själv en rätt så kännbar chock, då jag vid en familjehögtidlighet kopplat högtalaren till en s. k. skerts, f. ö. föregången av de bästa rekommendationer, i vilken emellertid icke och förty helt oförmodat en läkare gjordes till rent ut gäck, å det mest högröstade och plumpa. I dylika fall blir den psykiska förströelsen givetvis minimalisk, tvärtom, och gör man då bäst uti att lossa antennen från telefonen och hellre fördriva tillvaron med något mera rogivande, en patience, ett parti domino ell. dyl.

Ja, är småningom så dagen förliden, och stå vi åter vid bädden, färdiga att sätta oss till kojs och kläda om oss i natt-toilett. Denna bör vara av god flanell samt rymlig och så pass lång, det den neddragen skänker oss en känsla av ro och välmåga. Låt oss även gärna göra till en vana att, innan vi definitivt lägga oss tillrätta, luckra upp sängbolstret under oss och jämna till dessa små knöligheter som, obetydliga för ögat, dock i hög grad befordra vilsamheten om de äro borta.

Vad sedan beträffar frågan, å vilken av kroppens olika sidor vi böra ligga med hänsikt till inälvorna, har det som bekant länge tvistats förgäves, och står vetenskapen alltjämt kan man säga splittrad i fyra läger, vardera hållande å sin. Vem har väl månne rätt? Enligt min bestämda erfarenhet ingen och alla, – nämligen så tillsvidare som jag funnit kroppen bliva sundast och allsidigast utvecklad, om den lägges omväxlande med samtliga sidor upp, alltefter olika veckonätter och i en bestämd ordning, den man, särskilt om flera personer ligga i samma rum och kunna förvilla varandra, lämpligast torde hålla reda på genom en eller annan annotation, små minnesmärken å sängkanten ell. dyl.

Återstår så blott själva insomnandet och problemet, huru detta bäst skall tillgå. Mången hävdar på, det det lyckligaste är att förtära ett äpple, ett apelsin eller citron för att fördriva sömnlösheten, och skall jag ej fördöma någotdera, även om jag för min del vill anse en t. ex. morot väl så näringsfull. Gäller det emellertid, i vilket fall som helst, att ha ett vaket öga å att man ej somnar alltför fort, vid risk av att sätta sig i halsen. Ytterligare beprisade sömnmedel äro att i tankarna om och åter räkna till ettusen kronor resp. betrakta ett gungande fält med rågstrån eller rovor, och kunna väl möjligen även dessa äga sin stimulantia, åtminstone å kassörsmannen och odalbonden. Personligen har jag emellertid vid de somnambula försök jag anställt med mig själv, väl ej av direkt behov men vaket intresse för problemet, funnit mig mest tilltalad av den psykoanalytiska amerikanska metoden att tänka mig förlagd i en för vinden sakta vajande blomkalk, såsom en tulpan eller nattens drottning och med mycken framgång även lämnat recept därå till mina klienter, – vågar jag smickra mig med att ha fått mottaga mer än ett tacksamhetsbevis från personer, som sålunda slumrat in i olika blommor, ofta i form av en dylik.

För det olycksfall åter, det vi icke förty skulle svikas av Fata Morgana, sömnens gudinna, och att icke ens ett resolut avsvärjande av alla metoder hjälper, samt i övrigt vilolägret är gott och värmegraderna i sovrummet de normala tjugo, då anser jag mig icke stå till svars med att tillråda annat än ett ovillkorligt besök hos läkaren – väl icke nödvändigtvis mitt i natten, ehuru dock hellre detta än intet alls eller än någon hänvändelse till dessa s. k. kloka kvacksalvare, vanligen utan hm om den blekaste läkarkonst – samt f. ö. en noggrann iakttagelse av dennes ordinantia.

Sker emellertid så och låta vi även eljes en insiktsfull och pålitlig husläkare handleda våra steg i enlighet med de anvisningar jag lämnat, ja, så ser jag intet hälsoskäl, varför vi ej var i sin stad och by skulle kunna

bjuda opasslighetens hydra stången och hålla oss kuranta dygnet runt samt så småningom nalkas den dag, då mitt gamla röda valspråk, sedan åratal sömmat över min laborationslavoir, skall kunna läsas å hela nationens panna, nämligen att *Mens sana in corpore sano*, eller: en ren själ i en ren kropp.

Spara!

av

hr sparbankskassör Jules Vedbom.

Spara! – finnes väl något ord, som äger en för varje osminkat öra mera omedelbar välklang? Nej, och åter igen näppeligen. Skulle det väl då i så fall vara ordet ränta, och enkannerligen ränta å ränta.

I sin bekanta opera Hamlet låter den engelske tänkaren Wilhelm Shakespeare den danske kronprinsen utbrista: Vara eller icke vara, se där en fråga! och är han, om jag förstått honom rätt, själv oviss om vad som egentligen bör svaras – utmynnar hela operan, kan man säga, i ett ofullbordat frågetecken, nog så pinsamt.

Huru mycket enklare, har jag ofta för mig själv tänkt, och även osöktare skulle icke varit, om han i stället uppkastat spörsmålet: spara eller icke spara, se där en livsfråga. Svaret hade, tror jag, omöjligtvis kunnat bliva mer än ett, och hade eftervärlden i alla tider givit hr Shakesepare sitt erkännande.

En förunderlig makt har sparsamheten att gripa vårt människosinne. Se vi i historien och söka göra oss reda för vilka personligheter som fängsla oss rent intuitivast och mest, skola vi ofelbart finna, det det är de sparsamma, liksom att det varit just tack vare denna sin dygd, de nådde sitt högsäte. Se t. ex. å den åldrade Gustav Wasa, landsfadern, som en gång faktiskt började sin bana med blott två tomma skidor, se honom där han sitter, vit och böljande i St. Eskils gemak, sitt älsklingskabinett å gamla dagar, omgiven av idel silverskedar, speciedalrar och filigramsspännen, medan aftonrodnaden silar in genom bly rutan, en outplånlig syn; eller tänk å hans son, den store Gustav Adolf som, – alltid trogen grundtesen att från sina fälttåg spara med sig hem vad andra tanklöst gingo förbi och icke ville ha, medan hans drottning, Ulrika Eleonora, därhemma åt hovdamerna mätte ut syträden och strömmingen med alnsmått – med tiden blev allt tätare och tämligen snart erhöll hedersnamnet guldkonungen från Norden, – och jämför så deras levnadssagor med det dystra ödet av en Erik XIV, vars hejdlösa slöseri i förening med lutspel bragte honom till vansinnighet; eller en drottning Kristina, som strödde så mycket omkring sig, att hon slutligen blev katolik och måste nedstiga från kronan för att emigrera.

Men finnes även i vår egen tid tillräckligt med levande bevis å sparandets välsignelse, gentemot slösandets förbannelse. Tänker jag blott å en t. ex. mr Henrik Ford, den där under ett par helt korta decennier lyckats svinga sig upp till en pondus, som får skrivas med åtskilliga nollor, och detta endast och allenast genom att i sina automobiler spara in å en del små muttrar, tappar och kranar, som pläga utmärka de s. k. lyx- och backtagningsbilarna, eller, för att gå tillbaka över till vårt eget land, en hel del bemärkta personligheter, dem jag av banksekreta skäl ej anser mig böra namngiva men icke desto mindre skulle vilja peka på såsom förebildliga.

Understundom ser man ock, hurusom ett helt samhälle tack vare allmän sparsamhet höjt sig över sina grannar, så ifråga om upplysnings- och vattenväsen, brandsläckning, busliv och det ena med det andra, och är det undertecknad en synnerligen personlig tillfredsställelse att, därest någon ärad lyssnare skulle fråga, vadan exempelvis Grönköping befinner sig i sådan oavlåtlig uppåtblomstring och framåtandning i olika riktningar, i afton få räcka honom nyckeln: här sparas. Ja, finner jag det ingalunda indiskret i detta sammanhang förmäla, det samtliga stadens innevånare äro lyckliga innehavare av motböcker i härvarande sparbank, – så när som å ett enda undantag, mindre välrenommerat, – och många av dessa med

aktningsvärdare belopp än varandra.

– Men, hör jag nu någon invända, är allt detta gott och väl, och sätter jag själv sparsamheten till ytterlighet högt upp, – såsom utopi betraktad och teori i det blå, blir den mig emellertid i den konkreta praktiken ofta nog till en omöjlighet, ja ren black omkring livet, då den synes mig kräkta in å hela min levnadsindex och hindrar mig i min personliga utveckling.

Javäl, förstår jag nog detta resonemang, och vare jag långt fjärran ifrån att vilja färda av det såsom rena dårskapen, hur frestande till hands det kunde vara. Replikerar jag i stället till svar: Här är icke som helst fråga om några inskränkningar i din levnadsindex, eller, såsom vi kanske en smula rätteligare böra uttrycka oss, ditt levnadsstandar, – såsom bostad, bränsle och övriga bekvämligheter, diet och kalvskuret, klädedräkt och nöjeslusta etc. – visst icke – och är, vad den personliga utvecklingen beträffar, min absoluta erfarenhet det en sund och harmonisk sparsamhet, sådan jag i det följande skall exemplifiera den, tvärtom å det högsta är ägnad att sporra på densamma.

Men må vi först låta ett par siffror tala. (Grundar jag dem för ovederlägglighetens skull å härvarande sparbanks senaste kalkyltabeller.) Om vi ponera, det en person, exempelvis vem som helst, med en så pass medelsnittlig och normal sparsamhet som blott *tio* öre i veckan, under fem års tid införsätter desamma, i ett stabilt och solitt bankföretag: sitter han då efter de fem årens eller tvåhundrasextio veckornas slut i en myntstock av ej mindre än *26 kronor*, ett belopp som, tycker man, redan i och för sig borde vara nog för att komma honom att se sig tillbaka å lustrat med belåtenhet. Döm emellertid om huru ett kapital tack vare den moderna bankteknikens ränta å ränta uppå varann kan springa upp och rent av förbi sig själv, då dessa 26 kronor *efter blott 20 års innestående* stegrat sig till 36 kronor och 64 öre, ja, *efter ytterligare 30 år* till faktiskt 46 och 89, för att om de få stå till sig ännu något längre, t. ex. under *åttio* år eller till s. k. ålderns höst, svälla ut sig till något än mera svindlande. Och att då betänka, om insättningarna i stället lytt å tolv, kanske femton à trettiofem öre i veckan – i sanning siffrorna göra sig själva.

Nåväl, är livet lika rikt å sparmöjligheter som det är långt, och detta, vågar jag upprepa, sådana, som ej det ringaste behöva göra intrång å våra levnadsvanor och vår självaktning.

Som en allra främsta källa skulle jag vilja beteckna prutandet. Ett rationellt prutande i livets skilda förhållanden och affärsuppgörelser, – se där, huru rent förunderligt många ören små, som kunna församlas i hög och småningom resas till ett monument, varaktigare än själva kopparn: jag syftar å en sparbanksbok.

Beklämmande är för den något finansiellt och nationalekonomiskt vittögde att konstatera, hurusom denna gamla hederliga och genom sekler nedärvda hävstång till besparingar och välstånd i vår tid mångenstädes råkat i lägervall, så att man endast prutar å oskäliga priser, medan man så snart prislappen å en förnödenhetsvara eller bohagspjäs verkar rimlig och skälfull, – låt oss t. ex. sätta oss in i att vi befinna oss å en konkursrealisation eller s. k. vit vecka, – helt lättsinnigt söker spela Krösus, med en utbetalning av beloppet utan något som helst pruteri, i stället för att normalt pressa ned det ytterligare några ören och införsätta desamma å sparbank.

Själv har jag vid åtskilliga besök i såväl k. huvudstads- som Skövde- och Hjobutiker stått och sett, huru dylika misslyckade affärer kunnat göras och mer än en gång för mig själv kalkerat som så, det där gick fem öre och där tio öre till spillo, ja, kanske där ända till ännu mera, samt känt mig i uppriktig frestelse att vilja gripa emellan, därest jag icke därigenom riskerat att försätta chanserna beträffande det egna inköpet.

Så mycket större tillfredsställelse är det mig att här kunna peka å vårt eget samhälle såsom exemplariskt: sätter härstädes prutandet sin verklighetsprägel å hela affärslivet, så att det för bankmannen är en sann liv och lust att höra den ene överträffa den andre.

Kommer här t. ex. i ett affärsetablissemang en person in, kunna vi kalla honom X. eller Y., för att införköpa sig något, evad som helst, – ett tvättställ, en fonograf eller låt oss säga en Jäger-Matjeströja till à 4: 75, – och utspinner sig å ett ungefär följande monolog.

Hr X.: – God morgon, och är jag nu här samt i behov av en lama, snarlik den jag gynnade eder med i fjol julas, och vill jag hoppas bliva föremål för någon rabatt.

Affärsmannen med bestämdhet: – Är tyvärr prislappen så fix som möjligt, men tröjan av ypperligaste konstitution och passform. Och få vi kanske slå in den.

Hr X.: – Nej, dröj. Förefaller den i mina ögon t. ex. en aning väl skyltblekt, å framvåden, och prövar jag skäligt bliva rabatterad. Må den eljes hängas upp igen. (Tar åt hatten.)

Affärsdirektören: Näppeligen lär en smula nyansering spela roll å en tröja, som ej bäres utantill, – men jämväl, säga vi fyra och sextiofem.

Hr X.: – Jag tackar. Lära dock prisbilligare tröjor stå till buds i Skövde, och skulle jag vid ett något påtagligare tillmötesgående ej vara obenägen visa laman för mina hemmavarande och vänner inom societeten.

Warudirektören: – Nå gott, skall i så fall även jag vara urban och sträcka ut mig till ett sannskyldigt rövarpris à 4: 55.

– Hr X.: – Väl, just så hade ungefärligen jag tänkt mig laman.

Ja, så synes mig prutandet böra tillgå. Åtskilligt flera exempel skulle kunna vara att hålla fram, alltifrån sådana, där en personlighet t. ex. endast genom ett charmerande uppträde visavis butiksdamerna, en flott honnörsgest, därest han är uniformerad, eller dylikt, en annan genom blott någon uppsluppen putslustighet över disken, kan göra sig nog så vackra avprutningar och därmed följande besparingar, och till sådana, där nästan samma resultat kunnat ernås genom pur ihärdighet och en eller annan bevekande hänsyftning, såsom exempelvis å mångårigt änkefrustånd i förening med dövhet och oförmåga att uppfatta priset, etc. etc., men må det vara nog med det sagda, och ha vi att gå vidare.

Såsom en nästa gruva till besparingar vill jag framhålla drickespenningarna. Ja, skulle jag vilja vädja: säg mig, hur mycket du går å restauranger, och jag skall säga dig hur mycket drickspenningar du kunde spara. Har jag mer än en gång roat mig med att i siffror jämföra vad tvenne personer, av vilka båda två s. k. leva med med låt oss säga 1 restaurangbesök var pr månad, kunna under tio års tid, den ene slunga ut i drickespenningar, den andre införsätta å sparbank med ränta å ränta, och varje gång kommit till den mest påfallande skillnad. Vare det mig nu fjärran i våld att vilja förmena vår propra och ofta nog så hövliga serviteringskår att leva och existera, även den, ja, jämväl skaffa sig egna sparbanksböcker, – bort med detta! Men äro vi här, synes det mig, om någonstädes inne å ett område, där det i övrigt kunde behövas restriktioner.

Ett besök av trenne bör vara mer än nog att hugfästa med någon extratilldelning utöver notan, och då med bestämda 10 %, d. v. s. en tioöring; bör man dessemellan med full fog kunna reservera densamma för den egna sparverksamheten, ev. om så skulle behövas med ett påpekande av, det man ju lämnade sist etc., resp. en muntrande antydan, det det får bli mera härnäst, – kan ofta nog en ren vänlighet eller en liten pikant skämtsamhet vara mera värd än penningar.

Vad här sagts om kyparen och servitöserna, gäller naturligtvis i lika hög grad om musikanföraren, ävensom rockvaktmästaren, ja, bör man gentemot denne senare rentav kunna göra sig en än stadigare förtjänst genom att taga till stående kutym att behålla ytterpaletån eller pälsen på sig, då man träder in i kaféet eller matsalen,

– något som bör vara tämligen lätt motiverat med att man känner sig frusen och en smula opasslig eller så vidare. Kan man ju sedermera, i mån av värmen, högst enkelt taga den utav sig och lägga den över stolkarmen, om man ej vill låta servitören hänga ut den i diskrummet.

Från restaurangen är steget icke långt till Warmbadhuset, där vi likaledes böra kunna bespara oss en vacker drickesslant, – om icke rent av hela badet, jag menar förmedelst ett uppskov till sommaren med badning i det gröna – och följa så buschauffören, tullstjänstemannen, parkvakten, iltelegramcyklisten och gårdsmusikhalaren efter varandra, var å sitt sätt vädjande till vår sparsamhet, allt intill den dörrklappande bettlaren, å den där vi aldrig som helst borde offra ett öre, som låter sig i svensk sparbank insättas utan hellre då erbjuda honom en smörgås eller någon annan, banken ovidkommande naturaprodukt, vilken han vanligen plägar tacka nej till.

Men även å flera gebiss, där behållningen ej fullt lika omedelbart sticker oss i ögonen kunna avsevärda besparingar göras. Hur mycket skulle icke exempelvis herrar tobaksrökare under ett kalenderår kunna skriva å kreditsidan, blott genom att taga till maxim att städse röka ut cigarren, fästad å en knivsudd, tandpetaren, en säkerhetsnål eller vad som helst, i stället för att helt tankspritt kasta den ifrån sig – kan man stundom finna stumpar å ända till ett par centimeters längd, – vad borde ej våra damer vid sina fiveklocker, på biografen eller i kyrkan kunna inbespara i praliner och konfityrer genom att blott utbyta dem mot mindre flyktiga tuggkautschukar, och, last but not sist, huru många dyrbara illustrativa veckotidningar skulle vi ej var i vår stad kunna göra oss oberoende av blott genom något så enkelt som att låta bli att inköpa dem och i stället hålla oss väl med någon subskribent, en rak- och friserbarberare eller tandläkare, som måste skaffa dem för att få folk att sitta ned och vänta och underkasta sig behandlingen, eller, än enklare, bekanta oss med postfamiljen å platsen, som ju får dem allesammans fullt färska.

Skulle förvisso en icke ringa veckopenning å så sätt kunna läggas i vår bössa, – eller riktigare sagt, i en av våra bössor. För en rationell sparverksamhet efter de linjer, jag här upprullat, böra vi nämligen, skulle jag vilja betona, helst använda ett flertal hemsparbössor, alltefter olika besparingstitlar, – något som i hög grad är ägnat att simulera intresset. Att för varje kväll, innan man stiger till sängs, regelbundet anslå någon stund till beräkning av vad vi under dagen besparat oss, samt sortera det i olika bössor, är, vågar jag säga, ett högst angenämt göromål, väl så facsinerande som trots någon patience, radioutsändning eller ordleksfläta, huru lätt den vara må, och detta alldeles särskilt i större familjer, där flera personer kunna samlas kring aftonlampan, var och en med sitt.

Vad i övrigt själva bössorna angår, kunna de givetvis vara av ungefärligen vad slag och modell som helst, – alltifrån mer direkta prydnadsbössor, att i form av porslinsgrisar och fajanskattor med sprund i ryggen under dagarna tjäna till pedanger å ateniennen eller byrån, och till mera enklare, bläckburkar eller cigarrlådor, att ha stående t. ex. under nattduksbordet – spelar detta mindre betydelse, då ju i varje fall alltsammans är ämnat att vidarebefordras till banken och huvudsaken endast är en å de olika bössorna anbragt etikett eller annat kännemärke, utvisande innehållets art: här prutespenningar, där drickesmynt och så vidare. Egentligen allra behändigast synes mig vara, att, såsom härstädes blivit rätt allmän praktik, fördela det hela å buteljer och glasburkar, kan man då bekvämt nog genomskåda, huru varje kassa utvecklar sig, och slipper man även besvära banken med någon deposition innan mogen tid blir. Å andra sidan bör man naturligtvis ej uppskjuta införsättningen alltför länge, då det ju dels är först i och med denna som någon ränta kan komma i omlopp och jag dels sett mer än ett ledsamt exempel å huru personer, under intrycket av att sparandet gått trögt, kunnat i otålighet och ren desperation slå sönder buteljerna och förslösa alltsammans. Dylikt är ovärdigt en sparare, bör man under sådana omständigheter fasthellre med friskt mod söka tänka ut någon ny besparingsgengre att kompensera ut det hela med och som småningom kan göra en införsättning motiverad.

Till sistone blott en maning: sedan penningarna väl införsatts, och börjat ränta till sig, så låt dem stå, och lyft ingenting ut! Enligt av k. Mynt- och Justeringskabinettet utsända årsredogörelser veta vi väl, hurusom

varje penning i utgjutning kostar avsevärt mera än vad den lyder å, om vi betrakta det med kabinettets myntfot åsatta värdet. Och blir den följaktligen aldrig så mycket värd ute i fria verkligheten som å papperet inne i banken. Nej må vi alla, sedan grundbasen väl är lagd, endast målmedvetet bygga vidare, även och icke minst ihågkommande, det ju större införsättningar en bank vilar å, desto längre dröjer det också tills den ramlar, samt i övrigt jämväl tänkande å våra barn. En gång skola dessa upptaga våra bössor och fortsätta de besparingar vi begynt. En gång – dock, vadan ej göra dem förtrogna med sparandets lycka redan nu. Må vi gå före de små i samhället och simulera dem! En god sporre finner jag vara att för varje exempelvis femöresmynt, ett barn kan förmås att spara, giva det en annan femöring, att göra vad det vill med. Barn äro förunderligt läraktiga. Sök att intressera dem för historiskt sparsamma gestalter. Slå upp din Odhner, och peka och berätta, samt peka jämväl i barnets omgivning ut en och annan välburgen person, som kan verka eldande och efterhärmlig, ja, gärna även någon slösare, avskräckande och hemsk. Uppmuntra det så mycket som möjligt att leka handelsbod, kaféservering o. s. v., men lär det att gå prutgänges till väga och handskas försiktigt med drickesmynten, samt slutligen, tag det någon gång med dig ut och visa det Sparbanken, eller än hellre gå in, och visa kassören, samt låt det med egna händer räcka honom sin första lilla flaska, fylld med klingande sparmynt. Även om det kanske ännu ej rätt förstår hans betydelse, törhända kommer en dag, då det skall välsigna honom.

Trafikkultur

av

hr polis Paulus Bergström.

Ärade föredragslyssnare!

Då jag i afton å k. Radiosystemets anmodan för en stund lämnar min post i det trafikhörn, i vilket jag har äran vara knuten, för att något orda om trafikkultur, så sker det med mycken tillfredsställelse. Om det över huvud gives ett område, där som det kan behöva ventileras, så är det förvisso detta, om det är i något den stora allmänheten synes mig stå spörjande och frågande litet varstädes, så är det här. Och kan näppeligen någon uppgift vara en gammal i tjänsten gråspräckt trafikdirigent kärare än att en kväll få sänka armarna och rent teoretiskt, utan all uniformitet, diskutera problemen i lugn och ro, i den ordning de kunna tänkas tränga sig lekmännen in på livet.

Vad förstås då, för att börja från begynnelsen, med själva begreppet *trafikkultur?* Ja, därtill torde vi snart nog få anledning återkomma, vilja vi dessförinnan rikta vår uppmärksamhet å ett annat spörsmål, som säkert sysselsätter mer än en: Huru gammal är trafiken, huru länge har den egentligen pågått? Mången gång har jag personligen stått och tänkt däröver, då den brusat omkring mig, och samtalsvis resonnerat med såväl präster som lekmänniskor, dock utan att komma till annat än blotta hypoteker. Troligen är den så gott som urminnes. Så länge vi människor funnits, så länge ha vi förmodligen ock vetat förflytta oss, fotgänges resp. å hjul eller medar, kort sagt gått i trafik.

Bläddra vi i de gamla Mosesböckerna, möter oss i nära nog varje kapitel alltid något exempel å trafik, ja, kan man understundom rent av studsa till inför ett språk som röjer ansatser till en direkt ordnad sådan – tänker jag exempelvis å hurusom den gamle profeten Lot en gång vid möte med sin kollega Abraham rent spasmodiskt utbrast att gå du åt höger, så går jag åt vänster! varpå de drogo sina får åt ömse håll, den ene åt Sodom, den andre åt Godmorra, fullt modernt. Ångrade sig emellertid sedermera Lot – olyckligt nog, vill jag betona, eftersom det var han som hållit rätt, – och vände tillbaka, med den ödesdigra påföljden det han vart till en salthög, ett av de sorgligaste tillbud väl trafikforskningen känner och icke utan sin allvarliga lärdom även för vår tid. Tänk å Lot!, se där ett maningsord, man mer än en gång och icke utan

stentornsstämma skulle vilja tillropa trafikanter, de där mitt i vimlet svänga om å hälen och, i direkt strid mot ens fingerpekning, gå motsols mot strömmen. Dock, är det som om vissa elementer faktiskt ville skylla sig själva.

Betrakta vi trafiken sådan den löper framåt genom historien och den dag som är pulserar omkring å våra gator, betrakta vi den rent objektivt sett, såsom uppifrån ett fönster, kunna vi utan svårighet iakttaga, huru den likasom sönderfaller i tre skilda avseenden eller faktorier, nämligen: fotvandrare, körsnärer och tillbud.

Kommer härtill visserligen, om man fullt noggrant vill göra en parentes, ett och annat inslag, där vederbörande likasom går med ena foten inom vardera gruppen och undandrar sig varje hänförelse – jag syftar å exempelvis ledare av kor och bicyklar, bärare av lösa sidovagnar och rullare av tunnor etc. – men vilja vi här för åskådlighetens skull lämna dem helt avsides och söka låta bli att tänka å dem.

Men nu till begreppet trafikkultur och vad därmed menas. Tillkommer då en fullständigt ny och fjärde faktor, nämligen i form av en trafikdirigent, den där står över trafiken och har sin uppsyn riktad å densamma samt pekar och visslar, sätter upp rapporter och tar med sig hem, i svårare fall vidtager häktningar, med kort ord sagt: sätter kultur å det hela.

Nu vet jag fullväl, det åtskilliga lyssnare kunna vara benägna att skaka å lurarna och fråga: hur är det väl möjligt, att en ensam personlighet kan sköta så många och blandade järn, ofta måhända slag i slag, det ena efter det andra? Härtill vill jag svara: Ja, må väl gå an, när som trafikpulsådran sträcker sig rak och plan samt fri från tvärgator åt något håll, är väl då problemet ej så oupplösligt, – blir däremot i ett hörn, där trafiken skär ihop sig från två varandra fullt motsatta vinklar, det hela förvisso ej någon nonsine kur. Själv har den som skriver detta föredrag, jag skulle tro sedan flera år än de flesta i branschen beklätt en dylik brännpunkt, den s. k. Nymanska härstädes, där kanske ända till ett tjugo-, ja, trettiotal fullständigt olika fordon pulsera förbi pr dag i ständigt ökad frekvens, och vill jag utan skrymt bekänna, det den näppeligen vore platsen för vemhelst.

Men äger då trafikledaren inga teknologiska hjälpmedel i sin hand att stödja sig vid? frågar någon lantbo. Joväl dessbättre, har han så, och vill jag då först och främst peka å fyren. En god bländfyr å stadig sockel, se där hans bästa vän. Ja, går jag för min personlighet så långt, det jag skulle vilja säga, det hela trafikkulturen egentligen står och faller med fyren. Och tänker jag därvid ingalunda blott å kvällarna och den direkta skumrasktrafiken, då man, om man ej hade en fyr att ställa framför sig och tända på, skulle stå i ständig risk från kl. 18 till 22 att bli påkörd, men även och ej minst å de tider under själva dagen, då nödvändigheten bjuder en att lämna platsen och t. ex. gå hem och spisa.

Därest jag, som jag vågar hoppas, bland mina lyssnare och lyssnerskor har äran räkna en eller annan kollega i något mindre samhälle, där som man ännu ej fått upp någon fyr, skulle jag vilja begagna tillfället att fälla en rekommendation för den härstädes antagna modellen, en Afa blixt- och petroleumfyr, konstruerad av hr fabrikör Gårdberg, vilken, försedd med en rätt enkel vevanordning å baksidan, kan bringas att rotera och blixtra från morgon till särla kväll, oberoende av nederbörd, och till natten slocknar av sig själv.

Vid sidan av trafikfyren vill jag emellertid hålla fram även ett andra hjälpmedel, som i detta sammanhang icke må sättas under skäppan, nämligen polishunden. De dagar äro dessbättre längesedan förbi och tillhöra medeltiden, då hund och ordningsväktare stodo å nog så spända fötter mot varandra i samhällslivet, ja å sina håll nära nog rent ut talat levde som hund och katt. Har sedan dess förhållandet lyckligtvis blivit ett rakt motsatt, ser den förra i den senare nu tvärtom sin mest humanistiske arbetsgivare och han i henne en sin fyrfotade arbetsbroder och kamrat, som ej nog kan överskattas – och gäller detta, vill jag betona, åtminstone enligt mina erfarenheter av den personliga schäferstövare, jag sedan snart 25 år smickrar mig med att hava gött upp jämte min hustru, visst icke blott i det egentliga spaningsarbetet – då det alltså vill till att förfölja

ett förbrytarespår i nyfallen snö eller tvärsöver en uppplöjd leråker – nej, utan mitt inne i brinnande kulturtrafik.

Huru ofta händer väl icke t. ex., att det i densamma nästlar sig in någon viss suspektabel individ, kanske med en hel del diverse bakom sig, den man helst vill se osynlig och aveck. Ovärderlig är för dirigenten i dylika situationer trafikhunden, som med sina skarpare ögon förmår observera vederbörande redan å långt håll och, genom att helt instinktivt höja s. k. ståndskall och kröka rygg, giva annons om att han nalkas, så att han i tid kan avföras, kanske just i ögonblicket innan det varit för sent; för att icke tala om huru hon dessutom kan dresseras att apportera upp, ifall någon trafikant skulle släppa något, en paraply resp. galosch, i gatan eller man själv råkat glömma en dylik hemma å vaktkontoret; och huru hon slutligen – har jag själv flerfaldiga gånger med verklig förbluffelse bevittnat det – kan lära sig skilja å de olika åkdonen och rentav vaka över att de passera i tillbörlig ordning, jag menar så att, för att gripa ett exempel, ej en handkärra går och far om en automobil och en dylik kanske tränger sig förbi omnibusen men att denna i sin tur håller sig bakom brandsprutan, därest ej exempelvis hr borgmästaren skulle medresa.

Ja, står man där så med sin hund bakom fyren och dirigerar, står där bland klapprande fotsteg och gnisslande vagnshjul, och, vill jag öppet erkänna, kan det mer än en gång vara enerverande nog och icke utan sin frestelse att låta händerna sjunka ned i fickorna, men all right: duger det ej att förlora jämnvikten, vore man då försåld.

Vill jag f. ö. ej sticka lyssnaren under stolen med att det understundom kan ligga något visst egendomligt och likasom rent facsinerande just i själva spänningen. Så blott t. ex., för att nu taga ett dylikt, när man plötsligt upptäcker ett bananskal eller någon annan slipprighet å gångbanan och påpekar den, just som en myndighetsperson skall till att trampa å densamma samt denne kommer fram och tackar, eller, för att gå ut i körbanan, när exempelvis ett hjuldon, tilläventyrs lastat med mjölkflaskor, i fullt trav svänger om knuten utan att förtappa en enda – kan man i dylika ögonblick, vill jag ärligt vidgå, näppeligen peka utan att samtidigt känna något av fartens tjusning.

Summarum emellertid betraktat och frånsett vadhelst, blir trafikkulturen något av det mest maktpåliggande man har, och vare det mig långt hädan i våld att vilja förneka, det dirigenten även i viss mån kan vara beroende av den stora allmänhetens bistånd och stöd. Vill jag tvärtom gripa tillfället i flykten att rikta några helt allmänna vinkningar och minnesråd till dem av mina lyssnare, som ej själva äro trafikdirigenter eller genom eventuella familjeband kunna få dem av en dylik direkt, huru de rätt så väsentligt kunna lätta arbetsbördan och bidraga till att hålla trafikkulturen med sina icke oansenliga stötestenar flytande.

Om vi alltså tänka oss ut mitt i det pulserande utelivet och erkannerligen, för att spetsa till problemet, vid en knut, som det alltså är omöjligt annat än att svänga om, men lika ogörligt att å förhand genomskåda för att upptäcka vad som ter sig å andra sidan – en knutpunkt kort sagt, som det gäller passera med eftertanken framför sig och tungan rätt å läppen: vad ha vi väl att iakttaga? Såsom fotvandrare, vill jag betona, först och sist att icke under några omständigheters makt trampa ned vid sidan om gångbrädet. Statistiken visar, åtminstone härstädes, det icke långt ifrån nästan lika många tillbud inträffat genom att fotgängare gått ned sig i körbanan, som omvänt genom att körsnärer kört upp på trottoiren, och kan jag, blott för att hålla fram ett färskt fall, nämna, att senast i morgse härstädes en äldre änkedam under en liknande nedgång och trots undertecknads flerfaldiga pek- och visslingar råkade stiga rätt mot den om knuten stående brandhästen och få sig en ej så liten nervchock. Nej, gack å fotbanan, stadigt och med ögonen fästade rätt fram, särskilt i själva svängen, utan att häftigt gestikulera då vi passera hästar eller chaffeurer, samt i lagom takt, – ej så fort det någon föregångare trampas å häldynorna men ej heller så långsamt, det den, som går och är bakom, kan trampa och snubbla. Hänsyn fram och bak!

Här i samhället, dristar jag inflika, har undertecknad särskilt visavi torg- och högtidsdagar, då fotgåendet är

som frekventast, lyckats genomdriva ett ganska jämnt, allmänt promenadtempus: skall det numera egentligen vara en ren främling som förgår sig, och plägar merendels snart nog även en dylik finna sig tillrätta, städse påpasslig som trafiktiken är att i thy fall sälla sig till och – naturligtvis med all varsamhet och utan att å något sätt såra – en smula gläfsa den sig vederbör i skorna.

Vad åter beträffar om vi äro körsnärer, så skulle jag vilja hävda: Far varligt fram och efter bästa förståelse, med ett öga spänt å trottoirpubliken, det andra å fyren, samtidigt som blicken hålles fast riktad å ratten, för så vida vi nämligen ej färdas med hästskjuts, barnvagn eller handkärra, då densamma bortfaller av sig själv och ej har någon uppgift att skaffa men givetvis ej därför må förleda oss till ovarsamhet. Komna fram i själva svängen bromsa helt och hållet in, och gör ett tutande, ej för långdraget, – är det över huvud ett rent oskick huru tutingarna ofta dragas ut i det odrägliga, såsom hade ej även en trafikdirigent nerver i öronen och kan behöva tänka sig före innan han pekar till, så olika riktningar som han har att behärska, – men tuta som sagt kort och dämpat, eller svagt hojta runt hörnet, innan vi kör, enär det med en till största sannolikhet gränsande förmodelse kan sitta en annan körsnär å motsatta sidan, den där av något skäl har förstkörslorätt, och f. ö. även komma någon dylik bakefter oss och vilja fram. Varom emellertid icke, må vi å trafikdirigentens armtecken försiktigtvis köra på, för denna gång. Vare icke under några förevrängningar eller svepskäl som helst tillåtet att köra runt före dirigeringssignalen, lika litet som att efter samma stanna kvar och s. k. parkettera, varken rättfram eller med åkdonet tvärsöver gatan (med undantag naturligtvis för brandsprutan resp. fordon med isittande honoratorius).

Ja, var detta några s. a. s. kordialpunkter, som fotfolk och resenärer ha att ställa sig till iakttagelse var å sin bog. När såsom åter omständigheterna så foga, det ett tillbud i en eller annan riktning löper av stapeln, så må självförklarligt alla skrankor falla tillhopa, och har var och en – vi må vara hjul- eller fotgängare – endast att hänsynslöst ila till hjälp. Är det ofta med pinsamhet man kan få stå som vittne till hurusom då en fotvandrare, skrämd t. ex. av en biltuting, halkar till i svängen och bliver sittande, automobilikern, i vilken man av pälsbeklädnaden att döma gärna ville se en s. k. gentlemannachaffeur, kan med en axelryckning och måhända rentav ett grovkornigt hoppsan! gasa förbi, lämnande åt trafikdirigenten att styra med upptagningen, och har jag ävenlikes mer än en gång, då ett främmande sällskap turister hitkommit med busen och den erhållit trafikstopp i motorn samt fått skjutas runt hörnet och Storgatsbacken upp, bestämt känt med mig, det icke samtliga av dem tagit i efter bästa förmåga, ja, ha vissa elementer t. o. m. helt bryskgänges kunnat förbliva innesittande, under påpekning det de betalt för sig.

Dylikt kan icke nog utdömas, må vi fasthellre alla och eho räcka varandra händerna, och detta vill jag betona, särdeles vid alla koalitioner – kan det ofta nog hänga å blott en enda utomståendes passivism, det icke åkdonen fås isär eller fyren nog hastigt å fötter, medan vi om var och en fyller sin plikt, kunna ha den tillfredställelsen att samtidigt göra en kulturinsats.

Ja, kan jag ej annat än sluta med att recitera de ord, med vilka vår oförliknelige hr borgmästare härom året avtäckte härvarande fyr och dem han f. ö., då han efter senaste förstamajhögtidligheterna egenhändigt och med k. Wasaorden å bröstet bidrog att lyfta upp densamma, å begäran ånyo upprepade: »Resa vi härmed», så föllo hans ord, »ej blott och allenast en fyr, men med varje ärlig muskelsträckning i det sannas, det skönas och det urbanas tjänst oss själva ett monument, det där kanske ännu hundrade år härefter, då trafikkulturen är all, oomkullrunkeligen skall stå där och vittna.»

Hur man bliver humorist.

av

hr postmästare Pont. Brunander.

Humorist – vem ibland oss ville icke vara humorist? Vem ville icke sitta inne med gåvan att i det dagliga livet och helst vid festliga tillfälligheter, bjudningar etc. kunna få sina medmänniskor att le och skrattande vrida sig emot en med ett: åh, huru dråpligt, måste man verkligen instämma. Säg något mera! Och å andra sidan, vem av oss har icke – handen å läppen – gjort erfarenheten, att detta ingalunda är något så lätt. Äro förvisso icke alla härtill klippta och skurna, lika litet som, för att draga en parallell, vi alla kunna vara kruslockiga eller t. ex. anställda i k. postverket, – råder här som överallt naturens stora hushållning. Väl äga vi i allmänhet var och en någon s. a. s. personlig och stående humoresk att komma med, men kan man ju icke upprepa den hur mycket som helst vid ett samkväm, – högst ett par, tre gånger, märker man sedan lätt nog, det skratten börja klinga krystade och likasom frånvarande, kort sagt, man sitter där.

Nu hör jag någon ärad lyssnare invända: Javäl, må detta mycket riktigt gälla om de flesta och beträffande mina goda vänner, vågar jag däremot själv anse mig ej sitta alldeles främmande å humorns fält, tror jag mig fastmera vara i stånd att prestera en hel del putslustigheter, nog så muntrande. Härtill vågar jag å min sida svara: Äro vi så alldeles försäkrade om att de verkligen äro detta, jag menar så, att de jämväl skulle stå sig inför en högre humoristisk domstol? Bort med undertecknad, att jag i minsta mån skulle vara den, som vill stämma ned någon – finner jag den goda viljan här som i allo värd, det man blottar å hatten – men bjuder mig min personliga erfarenhet icke desto mindre att hävda, det så gott som de allra flesta hava skäligen dunkla föreställningsbegrepp om vad som verkligen förstås med äkta och förstklassig humor. Har det mer än en gång hänt mig, att en eller annan person kommit till mig i den lucka, i vilken jag blivit satt att verka, och förtalat mig en s. k. anekdot eller historiett, med förtjusning tilläggande att: var icke den humoristisk, så döm! detta utan att det, uppriktigt sagt, funnits minsta tillstymmelse till någon vitsighet i densamma, huru jag än vridit och vänt å orden med bästa välvilja, kort sagt ej ens så mycket humor, som man kan lägga å ett litet ettöres porto.

Och har det å andra sidan kunnat hända mig, då jag t. ex. å resor råkat samman med personligheter i kupéerna, – även t. o. m. kollegor i tjänsten – och dragit någon ordalek, den jag vågar smickra mig med att hava nedlagt icke ringa tid och möda på, att de kunnat sitta som fullständigt frågande och ej alls förstått att skratta, förrän efter det jag gjort det själv, då de naturligtvis stämt in.

Dylika och andra liknande beläggningar tala sitt tysta språk. Humorn såsom omedelbar livsåskådning är en pärla, den där förvisso icke växer å träd. Och anser jag det vara ett fullständigt misstag att såsom den eljes store Alfred Strindberg sätta ett likhetstecken mellan ordalek och småkonst. Nej, är humorn tvärtom en konst så stor som någon, ett förhållande som f. ö. hans egen bok bär bästa vittnet om, – har han, efter vad jag kunnat förstå, trots allt ej lyckats åstadkomma mer än högst en tre, fyra vitsar, och även dessa, ärligt talat, rätt så sökta.

Men huru finner man då pärlan, huru bliver man en humorist? se där den stora frågan, som k. Radiosystemet haft uppmärksamheten rikta till undertecknad och den vi vilja söka ägna några minuters ventilation. Kanske bör jag emellertid förutskicka en liten anhållan. Kommer jag till äventyrs under föredragets gång att giva offentlighet åt en och annan vitslek, ägnad att belysa humorns väsen och göra detsamma en smula lättbegripligare för lekmannen. Önskvärt vore, det mina ärade lyssnare – ingick nämligen i avtalet om mitt föredrag intet som helst löfte från min sida om att överhuvudtaget vitsa, endast att jag skulle något lyfta å skrankorna för huru detta går till – ville hava godheten att ej föra dessa mina humoresker ut i sina privata umgängescirklar förutan ett bestämt angivande av källan. Lika uppmuntrande och sporrande som det nämligen för varje humorist är, det hans konst lever och att folk t. ex. säger som så, att ha ni hört hans sednaste?, lika direkt motbjudande är det när – såsom undertecknad mer än en gång bemärkt och senast t. ex. i lördags kväll inne å ett visst grannsamhälles stadshotell (Billingen) hörde, – en för mig obekant personlighet kan sitta vid ett sidobord och för sitt sällskap draga en av mina egna posthuma ordlekar, fullständigt som hade den varit hans och utan att blinka, samt såväl hösta in skrattsalvor som

rentav dunkar i ryggen, om att han vore en boren humorist. Dylikt ofog kan icke nog stämplas, såsom jag ock fann mig föranlåten å ett visitkort meddela min herre. Nej, gärna ett gott skämt, ja, huru många som helst, men med angivelse av undertecknad.

Men nu till villkoren för att själv bliva en dylik. Rätt ofta har jag hört menas, det den s. k. miljön och vistelseorten å något sätt skulle spela in, – skulle sålunda t. ex. göteborgarena äga särskilda förutsättningar att bliva goda ordlekare. Och må till äventyrs ligga något häri. Torde det i så fall vara närheten till havet, som förlänar en s. a. s. vidare syn å perspektivet och en viss s. k. attisk sälta. Dock tror jag och vet jag, det även fastlandsbon kan komma likaså långt, om han bjuder sig till och spänner sig före, ja, känner jag rätt väl en personlighet i t. ex. Mjäldrunga, alltså ett ganska obetydligt samhälle å Svältorna, utan den minsta skeppsfart, den där icke och förty samt märk väl pr blott och bar korrespondens förmått amma upp sig till en fullt lika lycklig humorist och vitsare som trots någon västkust-charmör.

Vida mera har jag då funnit, det vissa yrken och levnadsbanor kunna verka humoristiskt befordrande, och specifiellt sådana, vilkas utövare komma medmänniskorna mera s. a. s. inpå livet, såsom rakfrisören och tandteknisten, fotografen, i viss mån även varmbaderskan, jämte posttjänstemannen i egentlig lucktjänst.

Än större betydelse skulle jag emellertid vilja tillskriva själva kroppskonstitutionen. De s. k. slankiga linjerna i all ära, men har jag upprepade gånger konstaterat å såväl mig själv som andra personer, det bärare av en smula korpulens och pondus vida lättare bliva humoristiska än magra och bantande, evad det nu må bero sig å, – om möjligen blott helt enkelt å det allmännare välbefinnandet och därmed tyföljande lustförnimmelse av att man befinner sig i form.

Någon gång har det roat mig att anställa små prövningar, humoristiska intelligensmätningar om man så vill, med personer av olika omfattning, de där sällan eller aldrig slagit fel. Lät jag så – blott för att gripa ett exempel – senast i går och delvis med tanke å dagens föredrag trenne å postkontoret inkomna kunder, av vilka den ene en skolman och till ytterlighet mager, den andre en hr bataljonsveterinär, sådan folk är mest, och den tredje vår hr kyrkoherde Paulsson med rätt framskjuten embonpoint, försöka sig på att bilda var sin humoresk, i det jag närmare bestämt i luckan framlade ett vanligt femtonöres frimärksporto och gav dem fem minuter att besinna sig. Och befanns mycket riktigt, då tiden förlupit sig, det hr magistern teg och ej lyckades få upp något som helst, medan hr veterinären, rätt echaufferad utbrast att, nej, var det här alltför prövande! (en sentens, som ju för all del ej lät alldeles omöjlig men mycket riktigt, såsom jag anade, visades framkastad rent oavsiktligt), då däremot min vän kyrkoherden lugnt satte fingret å frimärket, å H. M. konungens bild, och yttrade: se där, en sann märkesman! en humoresk alltså, fullt träffande och muntrande, ja, kunde jag själv rentav, i det jag tog märket och förde det till läpparna samt fäste det fast å något brev, ej neka mig att stryka under den med ett: javäl, men är han så också ett ständigt fästföremål och å var mans läpp, – en privat liten duplikationsvits s. a. s.

Kort sagt, finner jag ett gott kroppshull rent humoristiskt sett vara en gåva att ingalunda förakta; varmed naturligtvis å intet sätt skall förnekas varken att detsamma, drivet till alltför stor övervikt, kan verka hämmande och rentav komma innehavaren att stanna i en ofruktbar flegma, oförmögen att höja sig till någon vidare lek med orden, eller att i något sällsynt undantagsfall – det jag för min del dock aldrig träffat på – jämväl en magerlagd personlighet möjligen skulle kunna åstadkomma någon sorts vitslek.

Viktigast av allt är nämligen att städse hava tanken klar, att kunna sitta med öppna ögon och spetsade öron å den post, där man blivit ställd, och inför allt vi se eller höra, om än så obetydligt – lär man sig förunderligt snart att betrakta allt i ett humoristiskt rosa-skimmer – att som sagt inför varje företeelse något dröja och eftersinna: vad skulle månne kunna sägas om detta? Ja, skulle jag vilja se den sak som icke finnes att bilda sig en humoresk om, som icke rentav liksom har densamma liggande i sig själv, såsom ett »ding an sich», endast väntande å en, den där förmår locka fram den genom tankens koncentration och rent systematiskt.

Ser jag mig t. ex. just nu rakt framföre här i Radions studerkammare, så vad ser jag, om ej å väggen en klocka. Vad skulle kunna sägas om densamma? – Månne väl något om lodet? Nej. Saknar den dylikt och fortplantar sig förmedelst drivfjäder. – Kanske om visarena? Knappast. Skulle det i så fall vara, det den ena går före, den andra efter, men finner jag det personligen rätt naturligt och således ej särskilt komiskt. – Nej, ha vi att koncentrera oss skarpare å vår humoresk. Skulle vi vilja finna något verkligt urkomiskt. – Nå, se där, kom den minsann redan, helt spasmodiskt!

Ja, å ungefär liknande sätt går det till och bör det tillgå. Har jag själv under de knappa 3 års tid jag något sysslat i gengren – vågar jag nämligen smickra mig med att ej tidigare hava varit någon som helst humorist – å samma enahanda sätt lyckats få upp humoresker om snart sagt litet av varje, ja, å det postala området om praktiskt taget det mesta som är, – humoresker som, törs jag kanske tillfoga, icke obetydligt varit ägnade att öka trevnaden å ömse sidor skranket. Ty är det dock något rätt annorlunda att, låt oss säga, stå och uppväga en massa paket, liksom jämväl för allmänheten att få dem vägda, om proceduren beledsagas med ett bonmot såsom t. ex. det mitt liv är en våg, eller, därest kunden är en dam, med en liten antydan om vågens tjusning, mot att det rätt och slätt lastas på och av, med ett vresigt: nästa!, vilar det dock något vida angenämare över exempelvis ett större brev, som genom luckan överlämnas med ett: asch, longa vita brevis!, för att blott icke tala om hur mycket muntrare det måste vara t. ex. för en avsändare, vars försändelse skullat med busen men av någon oförutsedd force malheur blivit kvarliggande i dennas låda och kommit åter, att få det tillbaka med ett: allt går igen!, och behöver jag endast tänka å vilken favorit det blivit av min och min hustrus katt alltsedan hon för något år sedan – plägar hon med förkärlek någon gång hoppa upp å mitt ämbetsbord – ett par dagar före jul var försvunnen med stämpeln och jag fann upp att kalla henne stämpelskatten.

Exemplen skulle kunna förökas i det oändliga, men må det anförda vara tillfyllest, och var vad jag ville komma till endast, att dylika humoresker kunna reproduceras inom snart sagt vilket yrke vi företräda och vi må vara helnyktra eller ej, blott vi bjuda oss till. Snart nog skola vi finna, det de komma slag i slag, ja, blir svårigheten kanske till sist ej längre att uttänka dem utan fastmera att förmå hålla dem alla tillsamman och isär.

Ett ganska gott stöd för minnet har jag emellertid funnit vara en notisbok, i vilken vi uppteckna humoreskerna allt efter olika situationer samt förse med ett kort register, att hastigt slå upp, när det är något. Kan en dylik ordbok rent formellt göras ganska liten och rätt oförmärkt tagas upp ur arbetslådan eller västfickan.

Om humorn i vår dagliga livsgärning är en arbetets sanna hävstång, förutan vilken detsamma åtminstone i undertecknads ögon skulle vara hart olidligt, – ett meningslöst öppnande och stängande av en lucka och ett mekaniskt stämplande i tomma luften, – så blir den i sällskapslivet, skulle jag våga påstå, en rent ut lyftkran, för att låna en sådan, att föra oss människor tillsammans och kasta bouquet över det hela. Ja, kan i ett festligt lag ofta nog en helt liten ordlek lämna mera behållning än hela förplägnaden. Så mycket större resa sig emellertid därmed kraven å humoristen, det han skall befinna sig i god passform, och gör han klokt uti att när han blivit viterad in någonstädes, söka å förhand göra sig något förhörd om vilka till äventyrs i övrigt skola medkomma, vem han är ämnad att bliva placerad intill och vad ungefärligen som kommer att erbjudas i matväg och avecker, å det han må hinna taga ställning och teckna sig till minnes några träffande bonmoer, om den eller det. Når man därvidlag tämligt snart nog vana. Dock skulle jag vilja rekommendera att dessutom städse ha en eller annan festivitetspoäng s. a. s. i stående reserv i huvudet, för den händelse några förhandsupplysningar av något skäl ej skulle stå att vinna eller vi bliva bjudna först i sista stund, resp. om något oförutsett skulle inträffa under själva festen: såsom blott för att yppa hur det en gång hände mig själv, det man i den allmänna munterheten å skämt berövade mig min notisbok, enär, såsom det sades, det hela hölle på att bliva allt, för komiskt och rent oemotståndligt att uthärda – kan det i en dylik situation vara ganska behagligt att känna sig densamma vuxen med några s. a. s. helt improvisatoriska och osökta

skämtlustigheter, sådana som – tänker jag t. ex. närmast å att det bjudes en aptitsnaps, som blivit väl avtempererad –: var det här minsann att få ett kyligt mottagande! eller – om man av värdinnan bliver tillfrågad, huru mycket som får lov att serveras upp av soppan: tack, såppas! (kan man ju peka med fingret), – om åter någon skulle råka spilla sås å frackvecket: aj, aj, bör man hålla bladet från munnen! – (resp. om det är en dam: tror jag, Ni kom att smörja kråset!) samt därest någon skulle komma att gå ut under desserten: ledsamt, där gick en dessertör! och andra liknande standardpoänger, kunna åtskilliga flera tänkas, än som egentligen behövas, blott de sägas å rätta sättet.

Och komma vi därmed tillsistone något in å humorns olika nyanser. En humoresk kan utsägas å flera sätt, men skulle jag såsom tre huvudformer vilja uppställa: dels den rent torrlagda och igenknäppta humorn, utan något egentligt minspel, å sin höjd en glimt i mungipan, dels den något mera uppknäppta och sprudlande, gärna poingterad med ett kort skratt, och slutligen den fullt lössluppna och förlösande, då man helt ger efter för effekten.

Vilkendera, som bör givas företräde må vara en smakfråga, anser jag personligen, det var och en har sin tid och sitt berättigande, och har jag själv – med undantag för en rätt lång tid, då jag å grund av opasslighet (i form av en besvärande blåsa å tungan) vart nödig helt hålla mig inom den förstnämnda, dämpade gengren – funnit det vara en gyllene och rätt naturlig kutym att i allmänhet tillämpa densamma blott t. ex. i samtal med överordnade, den återigen andra vid tilltal av underordnade liksom i hemmet, mot maka och barn, men den tredje vid kordialare tillfällen, i festligt lag med vänner och meningsfränder.

Nå, må detta som sagt vara en privatåskådning, är och förblir själva huvudvillkoret, det humoresken i sig är träffande och väl genomtänkt samt sedan avlossas i ett lämpligt ögonblick, – bör man sålunda vad nu en festlighet beträffar, helst kasta upp den under någon liten paus i densamma och ej t. ex. just medan det allmänt tuggas och måhända kan frustas till eller sväljas med luftstrupen, såvida naturligtvis man ej å grund av en mängd långa och utdragna tal skulle riskera att eljes aldrig få den sagd.

Allra bäst är, om man därtill å något sätt kan förmå länka det allmänna bordssamtalet därhän, att man liksom får en s. a. s. anknytning till detsamma och kan inpassa humoresken alldeles som ett apropå, – verkar den å så sätt dubbelt pikant. Dock, når man ej dit i första taget, och skulle jag särskilt såsom ett råd åt nybörjaren till sist vilja hävda: Bättre en ordlek, friskt vågad och uppkastad sådan den är, allt emellanåt, än att kanske en hel kväll sitta passiv med tio å läppen.

Humorns symbol är icke den darrande manschetten, nej, utan den vågade saltomortalen, – blir den djärve och saftige humoristen i längden både lyckligast och bornast.

Hur skall jag bada?

av

badkonsultrisen frkn Gurli Pettersson.

Bad är hälsa, se där en aforism, åt vilken man för blott en cirka 50 år sedan kanske merendels rynkade å hjässan om ej rent av slog ifrån sig, som åt en fullständig paradox eller förolämpning, och som nu icke förty – ja, lyser den idag i förgyllda guldbokstäver över Warmbadhuset i, tänker jag, långt flera samhällen än vårt. »Utan ett varmbad ingen äkta svensk julstämning!», torde detta en engtusiastisk badares och härvarande hr borgmästares utlåtande i karet redan för 8, 10 år sedan numera skrivas under av de flesta ibland oss: behöver man, för att få statistiskt belägg allenast gå in å ett varmbadhus varhelst och i badrullan räkna samman de olika namnteckningarna från 1 december och till, låt oss säga, något inpå nyår eller framåt påsk.

Lika glädjande som det sålunda är att se, huru vi, barn av vår nuvarande degeneration, lärt oss att sätta karet högt och dess varmvatten likasom gått oss allmänt i blodet, lika minst sagt beklämmande har jag i egenskap av badkonsultris mer än en gång känt mig berörd av huru man här och var ej ännu lyckats övervinna den naturliga aversionen för friskluftsbadet, ute i det gröna, en aversion som å sina håll måste betecknas såsom formlig vattuskräck eller s. k. rabies. Var, har jag ofta frågat mig, kan egentligen nyckeln ligga begraven? Kan den, utav varmbadningen att bedöma, näppeligen bottna i någon direkt orenlighet, då ju ett kallbad i öppna sjön eller ån är dubbelt så prisbilligt, m. a. o. fullt kostnadsfritt, även vid aldrig så långt och omständligt iliggande, och då ju f. ö. själva vattnet är identiskt detsamma som sedermera ändock pumpas upp i Warmbadhuset och karet. Mera förklarlig vore då enligt min mening en viss ängslan för det öppna badets i regel kyligare celsier, men har jag å andra sidan antecknat åtskilliga exempel å hur även personer som i julbadet kunnat genom badfönstret iakttagas sitta och lugnt uthärda avkylning i karet, ja, t. o. m. ropa å duschbespolning, till dess att porerna formligen tuppat sig å dem, icke förty den fagraste rötsommardag kunna föredraga att sitta hemma och transpirera å torra firman och, av undertecknad uppmanade att hellre gå i sjön, rent spasmodiskt vänt om å halva vägen.

Nej, tror jag man har att söka roten djupare än som så, och närmare bestämt i en lika utbredd som förklarlig okunnighet, om hur ett kallvattensbad egentligen bör tillgå för att vara mödan värt, van som man är att i varmvattenskaret det hela så att säga löser sig själv, tack vare den av myndigheterna anställda baderskan eller intendenten, som blott har att tillämpa av Hälsovårdsnämnden fastslagna instruktioner, en okunnighet å vilken man understundom kan få se ett och annat i all sin ambition rätt beklämmande exempel utefter våra stränder, – jag syftar å dessa famlande försök till halvbad i sittande ställning, likasom i karet, vanligen parade med hisnande utrop av rådvillighet och, i bästa fall, några halvt genanta, krampaktiga frotteringsgrepp kring halsen, det hela alltför motbjudande att behöva stå och bevittna för den där som själv haft förmånen att i kallvattnet få ögonen upp för dess betydelse, såväl rent etiskt, d. v. s. med avseende å hälsan och det allmänna välmåendet som, vågar jag säga, estetiskt, med hänsikt till skönhetsvården.

Då undertecknad fördenskull i afton går att med några ord besvara k. radiosystemets till mig riktade fråga: Hur skall jag bada? anser jag det obehövligt att vi draga fram karet och stanna framför det, nej, utan låt oss i fager sommarkväll följa varandra att, såsom någon så stämningsfullt uttryckt det, »gå ned oss å sjöastrand», resp. åkanten, samt föreställa oss att det är å förmiddagen och att zenith står som högst, den lämpligaste tiden att träda i kallvatten, för att under aktgivande å några direktiva vinkar, jag i min mån vill söka lämna, se till vad vi kunna åtgöra.

Då först till vad jag såsom en naturlig tacksamhetsgärd åt det livaktiga strandbad, i vilket jag blivit satt att verka, ville benämna det grönköpingska standardbadet, ett bad det vi alla och vem helst kunna lära, även den som aldrig tidigare avlagt något bad, samt till den lika enkla standardutrustningen för detsamma.

Alla goda ting äro tre, såsom vi lärt i småskolan, och hava vi vid utgåendet hemifrån tagit med oss lakanet, tvålen och en termometer, jämte naturligtvis, last and least, ett friskt mod För såvida vid ankomsten till stranden blott vattnet i stort visar en medeltemperatur av 22–23 celsier ovan kvicksilvret, finnes, vågar jag av livserfarenhet intyga, mycket liten risk för en sund och harmonisk människa att giva sig i kast med elementet, och ju mindre ju mera hon förmår dämpa hjärtverksamheten. Skall det vara blott i rena undantagsfall och därest vid en mätning av den egna temperaturen densamma visar sig stegrad utöver det man är normal vid, som jag plägar tillråda någon att avstå och vända hem.

Nej, i annat fall, lugnt utav oss med klädningen och underdessouerna, – räknar jag med att herrarna å stranden något gått avsides och endast å avstånd följa mina instruktioner –, alltså: hurtigt utav med jaquetten eller vad det nu är samt de onämnbara lamorna och tricotagerna, utan att mycket stå och blicka i vågorna och endast huttra upp oss att det hela är märkligare än det är! ha vi fastmera att omedelbart gripa itu med badet, det jag för översiktens skull plägar indela i likaledes tre momenter, eller införtvålningen, solningen

och själva hukningarna, – bisserar jag dem, i händelse någon önskar anteckna, en smula långsammare: alltså incrêmningen, solvallningen och själva hukningarna.

Och nu: doppa tvålen i vattubrynet, en god toalettvål, vitaminrik och fri från kalk samt olösliga slipmedel men som reagerar surt och ymnigt löddrande – kan f. ö., såsom undertecknad i egenskap av Grönköpings skönhetssalong redan tillräckligt torde i dagspressen ha betygat och styrkt med porträtt, ej bliva tal om mer än en, – och crêma kraftigt och omsorgsfullt in ansiktet, frambålen och sidorna med vidfästade exträmiteter, ävensom ryggtavlan, så långt vi nå, samt bed någon medbadare sörja för fortsättningen, mot att ni crêmar honom eller henne tillbaka. Ju ymnigare man kan massera och klappa upp löddret, desto lyckligare, vet jag personligen näppeligen något välbehagligare än ett dylikt skumbad.

Följer emellertid så besolningen. Vi se efter, var vi hava zenith och slå säte å en sten t. ex., å samma gång vi söka koppla av oss allt psykiskt och eljes irriterande, m. a. o. helt och fullt giva oss hän åt solens ultramarina strålar och allenast tänka å att sakta och metodiskt vrida oss runt i desamma alltunder en jämn och ozonmättad djupandning, ett underbart tillstånd.

En fråga, som måhända här kan inställa sig och som en och annan nybörjare, ännu löddrig av crême, kommit fram till undertecknad med, är den, huru länge det behöver sittas. Mitt svar är alltid helt enkelt och estetiskt det, att jo, till dess som att löddret ordentligt vallats in i huden av solen och antagit denna plastiska, likasom lätt skorpaktiga platina, som vi känna från vårt ansikte om morgnarna, efter det att vi å kvällen givit teinten sin rättmätiga salva föryngringsvax. Icke förrän då är tid att börja tänka å att huka oss.

Men då – friskt vågat i böljorna, och ut å djupet utan at se oss tillbaka, innan detta når oss över midjan! Där stanna vi och göra, även om den skulle vara förenad med någon liten hissning eller kusling uppefter ryggen, vår nedhukning med höfter böj och knäna fäst, tills vattnet stiger oss till hakorna.

Å så vis försöka vi förbliva sittande en eller annan minut – bör helst någon person taga tiden å stranden – och utan att låta benens exträmiteter flyta upp vare sig framåt, bakåt eller isär, varefter vi göra vår kraftiga uppsträckning å ett ögonblick och ånyo dyka under, nu hälften så länge, för att sedan ömsesidigt sträcka och dyka i allt snabbare tempus, samtidigt som vi med händerna jämväl något taga oss vatten över huvudet och allt som allt påhålla till dess att crêmeplatinan lösts upp och porerna förefalla rensade, något som brukar kunna iakttagas å vattenytan.

Ja, därmed är det hela överståndet, och ha vi rätt att, helt säkert med ett: var det ej värre! göra vår landstigning för att komma under lakan och unna oss en stunds välförtjänt frottyr, följd av en liten värmande språngmarsch, å vilken vi egentligen skulle kunna återvända direkt hem, i känslan av att hava utfört ett bad som verkligen, vill jag betona, lämnar behållning efter sig och är värt att snart göras om.

Hör jag emellertid här någon lyssnare inkasta samma anmärkning, som nyligen i min hygieniska salong en person från en grannstad utan vatten (så när som å en liten temporär utgrening av Grönköpingsån, knappt fotsdjup, när den är som nämnvärdast): Javäl, må den rent etiskt-estetiska sidan av ett dylikt bad ligga i öppen luft, men kan det, frågar jag mig, månne därutöver erbjuda något egentligt nöje? – Var det, hör jag samme lyssnare säga, när jag i afton försakade ett angenämt sammanträffande eller jazzparti och steg till kojs för att med rätten av min licens erhålla svar å hur jag skall bada, dock närmast för att få veta om och i så fall huru man egentligen skall kunna draga någon likvärdig förströelse ur ett bad.

Här skulle jag kunna säga: vad är väl, engtusiastiskt talat, ett bad i skönhet om ej ett nöje?, men gör jag det ej. Svarar jag i stället, att Grönköpings standardbad eller, såsom jag till undvikande av någon grannstadsavund mera anspråkslöst brukar säga, vårt svenska standardbad, långt ifrån att behöva bilda mer än s. a. s. själva grundpelaren i ett modernt strandliv, högst förträffligt och funktionellt låter sig påbyggas med snart sagt vilka ytterligheter som helst, ägnade att locka jämväl den mest blaserade och tvivelaktige

skeptiker ut i vattnet.

Dock, tala här exemplen bättre än torra fingerpekningar och råd, och kan jag ej neka mig tillfredsställelsen att i tankarna föra lyssnarna med mig att, i likhet med min nyssnämnda tvivlare och fräkenpatient, kasta en söndagsblick å Grönköpings strandbad i Bergska viken: en vik, som ifrån att ända intill sekelskiftet blott ha varit en otröstlig mosse, den där aldrig sett foten av en badare, ännu mindre av något mudderverk, hastigt svingat sig upp till ett av de mest leende, glada och fasonabla strandbad jag känner.

Redan vid utgåendet från staden, över den imponerande klaffbron, förbi det sorlande Pumphuset och utmed ån med sin ringlande ångbåtsränna, där de båda fartygen Grönköping I och II vimla om varann, tala de flesta personer, som skynda oss förbi i sina badtofflor och strandkoftor samt pyamor – det senaste dernier criket å baddräkternas gebiss – sitt färgrika språk om att vi befinna oss å rätt väg, en visshet som några meter längre upp, vid själva åkröken, stegras till den dubbla av en kioskförsäljares högstämda: köp badbullar och tvålar, samt kammar, apelsiner och skosnören! och strax därefter än mera av klingande röster och vattuplask jämte smällandet av en flagga och – försåvitt hr borgmästaren skulle vara närvarande i badet – smattret av våra mässingsbehornade musiki, allt varslande om att vi äro framme.

Först ett öga å själva platsen, den stora, nära 20 alnar öppna, förträffligt hästhovsformiga sandjordssluttningen, å båda sidor flankerad av täta alträdsbuskager, liksom enkom uppväxta att bilda naturliga kulisser för den bakom pågående incrêmningen och solvallningen av ömse kön, efter vilken man glatt och otvunget möter samman i baddräkt inne å mittelplanen till fullföljande av badets våtare avslutning.

Träffa vi måhända här, med förlov, först badkonsultrisen, som i sin sjögröna dräkt och egenskap av jämväl parkfröken just torde vara i färd med att lära de minsta små att göra sina första hukningar, ännu så länge å land men successivt allt närmare vattnet, medan ett stycke ifrån kanske stadens energiske hr lärare som bäst söker över en bänk införa de något äldre och redan intvålade barnen i den Lingska simkonstens labyrinter. Längre ut, i själva vattnet, vad stoj och stänk, vad färgglittrande tricotage och förtroligt skvättande med vatten och sand, då våra mognare ungdomar skölja av sig! – sunda kamratliga ungdomar utan tanke å ståndsskillnad eller familjära skrank å det torra, och bland vilka man icke förty kan lägga märke till flera av stadens mest borna söner och döttrar samt elegantaste jeunett doréer.

Låt oss t. ex. se därovan å den nyuppförda trampolinen, om vi ej kunna anteckna en viss hr löjtnant i reserv, densammas donator, chevalereskt ligga utsträckt med sin fältkikare, synbarligen för att studera möjligheterna till en fil. mag.-saltomortal, och vem vet om ej för att undvika hr borgmästarens graciösa dotter, den mellersta, som i sina läckra viella-francafärgade pyamor just givit sig ut å sin lika läckra simdyna i samma nyans, – såsom ett ytterligare pikanteri, förljudes det, av hr borgmästaren personligen stoppad med enbart viella-francakorkar, – medan ett av stadens kändare poetiska huvuden rytmiskt synes trampa vatten vid hennes sida. Ja, kanske ha vi, därest turen är med oss och vattnet någorlunda vältempererat, rentav utsikten att få se hr borgmästaren själv i den blågula baddräkten urbant göra sin utflytning till den stora vändstenen för att något skölja av sig den gångna veckans ämbetsåligganden och hämta aperitif till den lilla doftande pickwick, fru borgmästarinnan bullat upp under det gridelina Sparvhöökska strandparasollet.

Men se där, vem plötsligt dyker upp över vattenytan och med en oefterhärmlig frustning kommer unga och gamla att lystra till och förväntansfullt draga munnen till munterhet? Å, är det ingen mindre än allas vår i vatten som på land oförbrännelige mästare av humorn, hr postmästare B., den där önskar giva luft åt någon ny eller i sin dråplighet aldrig nog gammal ordalek, såsom – för att blott ge en liten föreställning – vid några tillfällen, då vattuståndet genom torkan och lantboskapens bevattning varit en smula lägre: Här står man i grund och botten likt Augustinus och kan intet annat!, eller med en oemotståndlig postal honnörshälsning: Bad är hälsa!, bonmoer efter vilka han lika plötsligt dukar under, – vittnar blott ett sakta bubbel om hans munterhet.

Men nej, behövdes en vida längre och kraftigare pensel än undertecknads för att måla alla de badande och det friskt pulserande livet å vår badstrand, i helg och söndag, ett liv till vilket jag vågar smickra mig att småningom ha lyckats väcka de allra flesta, från de yngste till den mest rörande äldsta, i varje fall då och då, såsom intresserat vittne i sin rullstol och hörlur, och vilket liv i all sin glättighet, stundom rentav uppsläppthet, dock präglas av mönstergill samhällsordning, ja, räknar stadens poliskår med hund bland sina trognaste deltagare, av vilka också, frånsett blott ett enda undantag (i form av en viss ökänd politisk marodör, den där i sina hemska röda tricolorer några gånger sökt gå den ryska tjäkans ärenden å stranden), aldrig någon behövt avvisas; och kan jag ej förneka mig att i stället för avslutning å detta mitt lilla propagandatal recitera en dikt av vår stadspoet, hr Alfred Vestlund, nedskriven i badet.

Sång till Bergska sjön.

Nu bada vi den hela dag i Bergska vågen blåa och simma kring så månget tag och stänka och hallåa samt sola oss i Febi glöd på strandens »nakna» hällar, och hej, vad bålen då blir röd och utav hälsa fjällar!

Här skulle jag vilja anmärka, det skalden gjort sig skyldig till en liten s. k. poetisk licens eller överdrift för rimmets skull. Bör, såsom jag tidigare påpekat, solningen ej drivas längre än till dess tvålen blivit invallad.

Den kallar jag en veklig pilt, som nu ej går i vågen, då vattnet är så gott och milt och kostnaden ej någen. Nej, ut i böljan, bara ut, och huka dig och hoppa, och hej, vad det är nyttig lut, du vill ej sedan stoppa!

Väl prisas Indiens sagostrand och Oceanens stater, men vilden kan ej lämna land vid risk av alligater. Då vet jag land, då vet jag stad, där bättre är att vara. Och hej, för våra söndagsbad i Bergska vågen klara!

Aga eller icke aga?

Några skolastiska synpunkter

av

hr mag. Ludv. Hagwald.

Då jag, i enlighet med k. Radiosystemets älskvärdighet att såsom ett erkännande av min lärargärning rikstelegrafistiskt vända sig till Grönköpings skola med en anmodan det jag måtte lägga mitt ord i en eller annan av tidens pedagogiska frågor, vilken som helst, väljer att för en stund något orda om skolagningen, så sker det ingalunda av någon tillfällighet. Man må nämligen aldrig så litet i katedern sätta sig till att reflektera å vilken annan skolfråga som helst, hembygdskunskap, stavningsreformation, världsspråk eller vad, så kommer man i alla fall förr eller senare till densamma, och finner man, ju djupare man dyker till botten av de skolastiska problemata, sig här i sanning stöta på den grundpelare, kring vilken de allesamman i grunden kretsa, alldeles som, för att låna ett hjul, de olika ekrarna kring naveln.

Vilketdera är då för pedagogen månne lyckligast: att i sin undervisning resolut gå fram med stöd av händerna samt risbastet, resp. bamburöret, eller att till äventyrs helt sticka desamma i bakfickan, för att uteslutande taga barnen med gotto?

Svaret måste bli både ja och nej. M. a. o. – givas åtskilliga föräldrar och målsmän, själva å sin tid utsatta för skolagning och alltså hyllande åskådningen, det de utan densamma aldrig blivit till de karaktärer de äro, vilka uttryckligen hävda, det läraren må öva mannakraft och göra sig respekterad, medan återigen minst lika åtskilliga, som alltifrån bordsben blivit uppdragna med lampor och allsköns lockbetar, lika enmynt förfäkta det all disciplin, d. v. s. aga, är av den onde och det läraren kategoriskt må ställa tuktomedlen i skamhörnet,

därest han icke, i figurlig mening, vill stå där själv såsom pedagogiskt omöjlig.

Som synes saknar spörjsmålet ej sin inveckling, och hava, tänker jag mig, de allra flesta uppfostrare mer än en gång likt undertecknad sett det lysa i eldsrunor å svarta tavlan, ja, handen å hjässan, grubblat sig till sängs över det om natten. Föreligger här om någonstädes ett sannskyldigt både Sylla och Calyptus: har pedagogen för att jämställa honom med en sjökapten, ehur han vänder sig efter vinden, likväl kappan, opinionen, där bak.

Rätt länge har den som utarbetar detta föredrag, för egen del aproberat att i sin skola hålla en förgylldare medelkurs, genom att under 1 period av läsåret, t. ex. höstterminen, låta undervisningen förflyta i respektens tecken, under en annan åter, eller våren, söka väcka barnens uppmärksamhet genom förtroende och olika lockmedel, särskilt genom överenskommelsen, det all skolagning vare bannlyst och glömd; men måste jag i sanningens pedagogiska intresse hava tillagt, det systemet i längden mest lämpar sig för yngre och obrutnare extraordinarier: bliver den förra perioden lätt nog en allt annat än non sine kur, medan åter vårterminen, under vilken pedagogen hoppats få hämta en smula arbetsro och återkvickelse, ej sällan genom barnens tanklöshet, – vet man ju, huru småttingar äro funtade – kan forma sig väl så maktpåliggande och rent uppslitande.

Nej, måste en pedagog, ju äldre och i tjänsten bornare han bliver, och vilka föräldrar som än å skoldörren må klappa på med vare sig hotelser eller belöningar, med rosor eller ris, enligt mitt anseende slå dövörat till å ömse sidor och hänsynslöst bilda sig själv en vetenskaplig och rent historisk livsuppfattning beträffande skolagningen, dess vara eller låt vara, för att sedan målmedvetet nyttja riset, det må bära eller brista, viss om att han dock står där med sitt goda självmedvetande bakom sig och å säker grund. Ja, ty behöver man näppeligen mycket bläddra om i hävdens blad och enkannerligen bland svenskarnas underbara hövdingar för att få tillräckligt med pålägg å det de allra flesta nått upp till sin bemärkelse efter en helt ringa barndom med riklig aga, de må sedan djupast sett ha gjort det antingen tack vare eller i trots av densamma: vill jag endast peka å en landsfader sådan som Gustav Wasa I, den där, såsom vi lärt, ofta nog så svidande fick smaka å den s. k. Mäster Olof, å drottning Margareta, uppfödd med ris även hon, eller, för att gå över till andens rike, å blomsterkonungen Jonas Alströmer, skaldeskrivaren Lasse Lucifer den olycklige, ja, vill det synas, t. o. m. en Anna Sofia Lenngren, för att icke nämna mångdubbelt flera, – samtliga vittnande om, det förvisso även vår tids pedagogici göra klokt uti att icke helt kasta färlan i ån: vet ingen vad som en gång kan varda av den eller den delikvinten; och är det i förbiseende sagt ej utan tacksamhet mot min egen gamle rektor jag drar mig tillbaka till hurusom jag själv, låt vara oförtjänt och å en förledande sidokamrats bekostnad, kom i åtnjutande av aga å seminariet.

Men komma vi därmed till vad jag skulle vilja beteckna såsom den mondäna disciplinens springande A och O. Gott är förvisso med skolagning såsom sådan och överhuvud tagen, dock ännu mera idealistiskt, om pedagogen förstår att likasom ekonomisera med densamma eller – för att hämta en parallell från livet utanför tjänsten – systematiskt ransonera ut den blott vid vissa tillfällen, där en direkt anledning kan föreligga, ett avgörande som emellertid ofta är vanskligare än den nybörjande vikarien och lekmänniskor tro – kan man ärligt sagt mer än en gång, då man fått en elev vederbörligen upplagd till disciplin, råka i villrådighet beträffande opportunalismen och rent spasmodiskt tvingas låta handen sjunka vid sidan, för att kanske hellre släta över honom med ett ord av etisk förkrosselse och uppryckning, under det man åter i ett annat fall, som avvecklats i gotto och med vädjan till barnets naturliga känslighet för belöningar och beröm, lika spasmodiskt kan gripas av efterkänslan, att den lille månne varit bättre betjänt av ett kraftigare korrektur samt nödgas taga tillbaka och låta färlan ha sin gång. Dylikt är vanligt nog.

Kommer härtill en annan dilemma, som ej låter sig bortilllumineras mellan fingrarna, nämligen bedömandet utav vilket slag av upptuktan som bör väljas, i detta fallet och det andra. Säger åtminstone undertecknads sunda erfarenhet, att om ett barn, eljest välartat, – låt oss kalla det Helfrid – blir förlett att störa ordningen

genom att exempelvis vid svaret å en kunskapsfråga beskriva en grimas, en sidogosse åter rent upptrotsigt och berått förklarar sig giva samma fråga »så många som 17» eller något ännu grövre tal, man ej med psykologisk framgång kan tillämpa lika sträng aga å det förstnämnda, – skall det i så fall snart nog komma att s. k. reagera, d. v. s. göra om grimasen å nytt, nu fullt planmässigt och förhärdat, – men å andra sidan omöjligen heller kan låta Emil dela detsammas måttligare och mera dämpade aga, vid risk att han eljes gör en bagatell i såväl den som sitt beteende och hela hans sinnesändring flyter ut i den pedagogiska sanden.

I mån emellertid som en skolastiker växer sig varmare i sin gärning, låta sig de olika åtgärderna allt generellare bedömas samt likasom grupperas efter en viss skala, och har jag själv upprättat vad jag skulle vilja kalla ett skolagningsschemata, anslaget å skolväggen till stöd för minnet och för att barnen må kunna se det och å förhand inhämta följderna av det ena jämfört med det andra.

Komma här först A: enklare utslag av oskick, som kunna anses dikterade av tanklöshet, såsom – citerar jag från bladet – allsköns tissel och tassel kamrater emellan samt grimaskering, prasslande med karamellpapper jämte kringkastning av pluttarna, smackande å tugggummi och radérkautschukar, lirkande och gnäll med pulpetlocken eller störande skrapningar med fotknölarna för att i tid och otid få gå ut att dricka vatten, självverksamhet med ämnet ovidkommande kulor, snören, dosor och annat elevmaterial samt direkt själsfrånvaro och somnande: allt överträdelser, som enligt undertecknads praktik normalast beivras med en disciplin av s. a. s. 1 :sta graden eller genom en uppryckande lugg i hårbastet, resp. därest barnet skulle vara snaggskinglat, med en kraftig skakning i skulderbladerna, jämte handplagg på de å pulpetlocket framräckta extrimiteterna.

Gå vi härifrån vidare till B: tillbud av uppenbar tredska vis à vis inhämtning av lärostoffaget, såsom obönhörlig försummelse av stående bakläxa, språkvidrigt framhärdande i något visst missljud i rättsskrivningarna eller regelbundna omkastningar i multiplikationstabellen, direkt mot facit, så krävs här enligt mitt betänkande, en resolutivare kompensation: ha barnen i så måtto att lägga sig upp över pulpeterna till sin undergång av vederlag styrka II, ett antal väl måttade slag å bakparten förmedelst flata handen, lika många som de svar de icke lämnat, resp. lämnat i strid mot bokens klara fakta, eller – vilket jag egentligen prövat än mer rationalistiskt – förmedelst själva boken i fråga. Skulle jag icke vilja se det barn, som efter en dylik ordentlig sittupp av t. ex. C. Grimberg eller Nordisk Världsatlas icke medförde ett beståndande intryck, väl ej i rent yttre måtto, men i själva psyket.

Ja, ville jag här helst säga punkt och godnatt, – men ha vi, hur motbjudande det än är, att jämväl ägna ett par ord åt de så gott som i all undervisning dessvärre någon gång inträffande ledsamheter, jag för undertecknads del betecknat med littera C samt underrubriken grov otillständighet och systematisk motstussighet – jag syftar å sådana pedagogiska pestbölder som, för att sätta fingret å några av de vanligare: oljud under tysta övningstimmar, rent metodisk falsksjungning å sånglektionerna, kringåkning med pulpeterna under avfyrande av rysk-japanska smällare samt krokben för eller kränkande titulering av läraren. Kan enligt min rättsåskådning här alls icke varda tal om en kompensation med vare sig flata handen såsom färla eller eljest någon dylik i släthetens tecken, utan har man mot sin vilja att tillgripa ett tillhygge av direkt mauserbjörk, Betula album, ja, än hälsosammare och smidigare, en kvistfri gren av bambupalmen.

Bör det hela också försiggå i en vrå av skolsalen, ju skamligare ju lyckligare, och lyckligast längst nere bakom den sämste i klassen samt utan vidare framstupa över en enkel trästol, och plägar jag låta de övriga barnen till ett avskräckande observandum av vad som sker och vadan det kan gå, vända sina pulpeter bak- och frampå. Något som jämväl ej nog kraftigt kan tillkallas är ett par vuxnare vittnen såsom bisittare, helst skolrådsledamöter, som befinnas med delikvinten oskyldiga, detta med hänsyn till föräldrarnas senare överklagande av att man övat strängare respekt än våldet krävde samt för den händelse barnet, därest det är en gosse, skulle komma att slå igen.

Sedan vittnena fattat sina säten, tillhålles denne att träda till stolen, förberedes å antalet plagg, han har att vänta, ävensom å höjdstyrkan av desamma – har jag själv sedan gammalt ett par olika ögonmärken ingraderade å panelen – manas att taga ställning, med baspartiet upplyftat och extrimiteterna väl omfattande stolsbenen, samt varnas för upptrotsighet, varefter akten kan börja.

Dock skulle jag vilja inflika ett giv akt å att ej låta det hela löpa av stapeln i någon psykologiskt upphetsad eller extatisk stämning utan under lugn och besinning, – plägar jag städse för min del först förvissa mig om barnets sinnesbeskaffenhet genom att känna det å pulsen, och, därest denna visar sig klappa ett eller annat slag utöver det normala eller jag hos mig själv konstaterar en ökad Celcius, hellre tillsvidare blåsa av och ställa disciplinen å framtiden.

Ja, var detta några av mina personliga normer. Låta naturligt nog vissa undantager sig tänkas, beroende å fallets art: har jag sålunda t. ex. i ett par svårare slika, där det gällt sig om ett rätt osedvanligt elakartat och storväxt barn med åtskilliga psykoanalogiskt inklämda defekter, trotsande både föräldramöten och intelligensmätningar, ansett mig böra förlägga disciplinen till det offentliga, å skolhustrappan, att verkställas under polisskydd; och kan man å andra sidan ställas inför mera ömmande fall, där man finner sig böra statera en efterskänkning resp. måhända låta lotten avgöra eller barnet välja mellan aga och att bedja om ursäkt. Äger det då någorlunda kurage, plägar det i regel säga: det förstnämnda!, och anser jag det höra till en lärares största glädjeämnen att till en sådan lärjunge kunna få genmäla: Rätt så min gosse, eller – om han är en flicka – mitt kära barn, slipper du då jämväl denna!

I dessa dagar står, enligt vad jag låtit mig ryktas, skolagningen mera brännande å läsordningen än kanske någonsin, och utgör den, vill jag livligt instämma, förvisso ett problem, som ej nog kan lösas. Glädjande skulle vara, om undertecknads i all blygsel framlagda synpunkter härvid i någon mån kunde få tjäna såsom orientiska och vägledande, – skulle hans mångåriga utövning av densamma då ej ha varit helt förgäves och skulle, vågar jag tillägga, måhända åtskilligt å gebisset, som kan synas en och annan kollega en smula oklart och dunkelt, komma att reda ut sig, ja, skall kanske en dag även han kunna glädje sig åt en olofssedel, liknande den jag härförleden hade tillfredsställelsen å begäran erhålla av härvarande eforius, hr Grönköpings kyrkoherde, efter ett hans visitationsavlägg i skolan:

»Påfallande var», skriver hr kyrkoherden efter ett förbigående mindre uppehälle vid barnens kunskapsmått, »påfallande var däremot vilket outtröttligt intresse hr Hagwald nedlade å disciplinen. Ägnade han den första lektionen så gott som uteslutande åt densamma, och återkom han jämväl under de följande gång efter annan till barnens tukt och ordning, dessemellan talande helt hjärtligt och bevekande för att väcka dem till insikt. Allt som allt ett högst otvetydligt prov, och kan hr H., därest han efter sin långa tjänstebana härstädes skulle falla i tankar å att söka sig en befattning annorstädes hän, ej nog uppriktigt till samma anbefallas.»

Huru ordna en julbjudning?

av

fru borgmästarinnan Sjökvist, f. Sparvhöök.

Att bjudningar är något bland det angenämaste, som över huvud taget bjudes, därom torde vi väl alla stå endräktiga. Skulle verkligen någon lyssnare vara av en annan grundåskådning, ja, då torde han med förlov göra klokast uti att för i afton skruva ifrån öronen och lägga antennerna avsides – skulle han i det följande ändock ingenting kunna uppfatta, utan måste vad jag har att säga för honom klinga ungefär som ett av våra främmande språk.

Finnes det emellertid ingen bjudning så angenäm, det den ej med en smula förberedelse från värdfolkets

sida kan bliva ännu angenämare, och detta alldeles särskilt i julens tid, då vi husmödrar icke utan stolthet kunna tävla med våra fyllda skafferier, – behöver jag väl endast i förbigående lätt vidröra de sockersaltade skinkorna, hålla fram de präktiga fläskläggarna eller låta det gamla hederliga grishuvudet med sitt äpple i svalget tala för sig själv, för att det säkert skall vattnas i öronen å litet var.

Då man haft uppmärksamheten tillfråga undertecknad, om jag icke i egenskap av dubbel borgmästarinna och husmodersordförande i ett stadssamhälle av – nåväl, skryt å sido – rätt så dominerande centrum för sin omnejd, här för någon stund ville taga tungan från bladet i och för en liten muntlig demonstration utav huru en julbjudning lämpligast bör arrangeras till, för att bliva så stämningsmätt som möjligt, har jag ej ansett mig kunna svara annat än bejokande. Vill jag mer än gärna söka efter bästa förmåga draga mitt ringa hår till stacken.

Låt oss alltså tänka oss in i en dylik bjudning och speciellt, såsom jag och min make för min del pläga lägga den, i form av en middagsdiné något efter själva helgen.

För att då begynna från början, med själva sättet för gästernas inviterande, skulle jag vilja tillråda: använd kortsystem, eller, för att uttrycka mig å franska: säg det à la carte!, samt i så god tid, det korten komma festföremålen tillhanda å själva julaftonen, som en glädjande julklapp, – plägar det åtminstone härstädes, om man medbjuder hr postmästaren, vara tämligen lätt att få dem distribuerade, så mycken post som brevbärarena vid julen skola ut med i alla fall. Kan ju själva ordaleken sedan vara helt kort och konfys, t. ex. ett blott att härmed fru och herr vi och vi då och då vilja se eder å ett enkelt middagsbord med dans, ev. åtföljt av någon liten vink om herrarnas dressyr, såsom frack! eller redingot! – faller densamma vad damerna beträffar ju merendels av sig själv – samt slutligen längst ned ett *O. s. v.* (Omgående svar väntas), varpå hörnet vikes. Och så ännu ett råd: bjud helst på en gång tillsammans så många som möjligt, – komma vi därmed ifrån hela den vanliga men så tråkiga lottdragningen om vilka som måste tas med i egenskap av våra närmaste vänner och resp. vilka som möjligen skulle kunna kommas ifrån till nästa bjudning, liksom överhuvud taget även densamma; och behöver det hela näppeligen i alla fall ställa sig särskilt dyrt så här pass efter själva juldagarna, då de flesta pläga ha hunnit bliva tämligen belåtna å julmaten.

Nå, bliver antalet gäster ju även en utrymmesfråga, och är jag mer än nog självmedveten om att icke alla mina ärade lyssnare till sitt förfogande kunna äga en Rådhussal med plats för uppåt ett par dussin matgäster kring stora magistratsbordet, men vill det förefalla mig som om även under ett mera genomsnittligt och borgerligt värdskap en julmiddag mycket väl borde kunna pressas upp till åtminstone den tredubbla, om sittplatserna vederbörligen hopträngas och bordet något drages ut i tamburen eller in i sängkammaren.

Men låt oss nu, med ett litet hopp, försätta oss bland själva anrättningarna! Tänka vi oss våra gäster redan ankomna och nog så spända gå omkring och byta utopier om vad bjudas skall.

För att från början förläna festen en något kontinentalare prägel än vad enbart den nordiska menuen förmår, skulle jag vilja föreslå att själva upptakten göres inne i salongen med en liten s. k. cocktail, eller skål viella franka, parisarnas raffinerade och dock relativt överkomliga favoritvin, ev. ledsagat med något hälsningsanförande av husvärden, därest så kan prövas skäligt, resp. eljes ett blott kort välbekomme!, varefter han å ett tecken av sin maka bjuder den åldrigast närvarande damen sin arm eller – om hon till äventyr färdas i rullstol – skjuter denna framför sig, medan värdinnan förd av en något yngre kavaljer följer i spåren och sedan par efter par i rang och ordning ut till middagsbordet, som står där dignande i julens olika crepper och löpare, magiskt belysta av julgranens koulörta glödlampor, och varpå alla intaga säte. En ganska vacker julsed har jag i förbigående funnit vara att använda särskilda s. k. placeringskort, dem man låter en tjänarinna gå och placera å de sittandes porslin, att av var och en tagas med till hemmet såsom minne samt under måltiden hävas upprest mot spetsglaset.

Bör jag här, apropos att jag råkade nämna ordet alkohol, kanske deklarera det jag för min del ej ser något skäl, varför å en julbjudning en måttlig pärla akvavie skulle behöva krypas under stolen med – delar jag den rent personligen tvärtom vid ett sådant tillfälle gärna med min make, och finner jag ej heller något direkt osympatiskt eller förstämmande i att någon av gästerna som är musikutövare, sätter sig till framför flygelpianot och internerar någon oskyldig sällskapsvisa, såsom den om Helan som går och går, eller hur den nu lyder. Har jag naturligtvis därmed å intet sätt velat kasta min skugga över dem bland gästerna, som av politiska skäl befinnas dragna åt absolutismen – har jag fastmera just av hänsyn till dem tagit som regel att måltiden igenom uteslutande servera hr exellensen Ekmans-dricka, ehuruväl något förskuren med ett par tre lika delar gammal god porter, från den svunna högerministärens regi, jämte något skedblad portvin, plägar den å så sätt rätt väl falla även övriga gäster å läppen och i sin mån bidraga att utjämna de inbördes partiskrankorna.

Men nu till consummén! Utan en sådan ju nämligen ingen diné överhuvud tagen – bleve då mera en supé – men, vill jag tillägga: utan att vi toge oss ett dopp i grytan ingen äkta juldiné.

Hör jag väl här någon lyssnare utropa, att hu då, skall man nu också in med ett dylikt svart och plumpt kärl å festbordet! Är ej då bättre med något annat, såsom att doppa i karott? Härtill vill jag svara: Nej, låt oss visa pietism för det som är gammalt och föråldrat! Gör i stället såsom jag fick lära mig av min moder, å det gamla Sparvhöökska fidiekomisset: fäst rikligt med kruspapper kring öronen och vira creppremsor om fötterna, och ingen människa kan se att det skall föreställa en gryta. Så har varit min kutym i åratal, och är det först de allra senaste jularnas till ytterlighet svällande rådhusbjudningar med tjogtals magistrats- och kommunalfamiljer, som kunnat förmå mig att, å min makes begäran, något ruckla å principen och i stället låta dem doppa i stora valurnan.

Följer så fisken, den där i likhet med soppan näppeligen å en juldiné kan bliva till något annat än en lutfisk – det nordiska julbordets gamle publikfavorit väl sedan hedenhög, i slott som kåta. Såsom ett litet modernt och pikant inslag skulle jag emellertid här även vilja framkasta s. k. sköljkoppar, med en citron- eller apelsinskiva, att användas efter benandet, dock måhända samtidigt kompletterade med en liten fingervisning om deras uppgift – händer eljes stundom, det mindre vetande gäster i konversationens livlighet skåla upp dem sinsemellan, för att icke förtiga, huru jag ett par jular å rad varit med om att en den mest äldsta och vördnadsvärda dam, den jag såsom värdinna gjorde uppmärksam å misstaget, i det jag i hennes hörlur sökte betona, det skålen allenast vore avsedd för en helt enkel sköljning av händerna, i stället placerat tänderna i densamma. Dylikt är, hur nära det än må ligga till hands, knappast ägnat att verka så pikant som snarare distraherande å bordsstämningen.

På fisken kunna vi kanske lämpligen gå en smula in å julgröten, den jag och min make personligen pläga sticka in som en liten mellanbordsrätt, gärna garnerad med kanel i något frestande zigzagmönster samt, naturligtvis, med julens obligatoriska böna tronande i mitten, – utgör det ju alltid ett visst stämningsmoment att se, vem som kan vara hågad att taga densamma och svälja ned den med något grötrim.

Bliver så tid för värdinnan att sörja över själva huvudrätten, m. a. o. att inringa resp. tillklappa tjänarinnan med det kolossala skinkhuvudet och tillhörande avecker i form av korvar i skilda riktningar, syltaladåber och kroppkakor etc., – skulle det föra mig för långt att ge upp allt, – och torde, tänker jag, i och med dessa även kvällens olika talare börja visa tecken till inspiration å att önska uppträda. En värdfolket åliggande uppgift av rätt ömtålig delikatess är att härvidlag tillse, det ej begås någon mannamån utan att verkligen samtliga få tillfälle att komma till tals, – har jag personligen bevistat mer än en bjudning, där någon herre i oförmågan att hinna sticka emellan och få ge luft åt sitt anförande slutligen blivit så irriterad, det han rent kunnat bryta upp och gå hem. Så bör det icke vara. Den vanliga grundlagen bjuder som bekant, och med all rätt, det början göres av dem, som äro bärare av k. Wasaorden, men är därmed ju intet sagt om fortsättningen, åtminstone ej i ett samhälle som vårt, där man numera torde få leta rätt väl efter någon som ej

är riddersman av en kraschan. Ha vi härstädes fördenskull lancerat principen, att det helt enkelt talas i den ordning det sittes utmed bordet, eller m. a. o. allt eftersom vi äro taxerade, – behöver det hela visst icke bliva mindre omväxlande fördenskull, ofta nog som det ju händer, det flera talare kunna ha helt skilda anföranden, eller i varje fall så olika utföranden.

Torde vi därunder så småningom hinna fram till efterrättsdesserten, den jag och min make vanligen pläga giva formen av en imponerande jultårta, vederbörligen krönt med någon i sockerglasyr snirklad tillönskan om god och fridfull helg och gärna kantad med en ramp av julens vackra fredssymbolier, de olika nationernas pappersflaggor (så när som, givetvis, å de ententevänsfientliga, dem man sannerligen må kunna bespara sig), samt nedsköljd med ett glas god glögg och, till ytterligare krydda, för herrarnas vidkommande en doftande cigarrcigarrett, för damernas en liten pikant Lady Small.

Ja, är så det bordsliga huvudkapitlet expedierat, och höres, tänker jag mig, inifrån den angränsande salongen fonografen stämma upp en känslig julskiva, manande till allmän resning för att under något timvarv tråda Terpsichore, dansens gudinna, å oskyldig fot. Samtidigt plägar undertecknad låta bära in buffén med sina apelsiner, citroner och kraknötter samt julgranskonfekter och andra stilleben, för att de, som kantänka ej äro jazzanta resp. kanske ej heller bemästra någon av de klassiska danserna – ägna vi oss nämligen härstädes i juletid lika gärna åt den gamla hederliga schavotten som vi taga oss en liten uppfriskande galopp och Näckens polka – skall hava något att knapra å under tiden och, naturligtvis mer än gärna, även den där personligen svänger om i festmarseljäsens virvlar må i förbifarten kunna gripa sig en vindruva eller gräpfrukt.

Når emellertid dansen småningom sitt kummel, och blir det å tiden, det värden klappar av den till samkvämets fortsättning å sittande fot. Pläga vi här då merendels fördela oss gruppgänges, de äldre herrarna för att i ena hörnet av salongen vid en bägare julgrogg få draga sig ett spader ess och sina historietter, fruarna kanske för att kring divanbordet dryfta vad som just rör sig i garderoben och å bokhandelsdisken, resp. ägna en blick åt stereoskopets skiftande kosmoramor och pittoresker samt gå igenom husets fotografialba, beträffande vilka senare jag inom parentes finner det vara klokt och passabelt av värdfolket att å förhand tillse, det de för kvällen närvarande gästernas egna porträtter fått en någorlunda förmånlig placering, så att ej t. ex. de första sidorna falla upp med några helt andra personligheter, törhända rent antipatiska.

Ungdomarna åter, tänker jag mig, församlas nedslagna å golvet kring den flammiga korsvirkesbrasan eller kaminen att steka äpplen och päron samt tyda gåtor och hieroglyfer, läsa dikter och leka pantlånelekar eller sittbock i knäet å varann, kort sagt fördriva tiden så som endast ungdomen förmår, tyvärr.

Ja, skrider å så sätt den ena timman fortare än den nästa, undan för undan, kanske rent av till dess urens visare begynna böja av uppåt midnattstolvan, då det enligt mitt anseende är en god och vacker julsed att, såsom min make, föreslå ett par minuters allmän tystnad till gemensamt invakande av den nya dagen, varunder gästerna i regel bruka komma att tänka å att det kan ligga skäl i att bryta upp och framföra sitt avskedstack. Skulle av någon anledning så ej bliva fallet, brukar jag för min del göra så, att min man väcker förslag om det alla innan man upplöses måtte förena sig i ett avsjungande av unisonsången. Bäras under tiden damernas hattar och pampuscher in av tjänarna, och är snart så hela festen blott ett angenämt minne och ett sådant som – vågar jag tillönska även mina ärade lyssnare – skall visa sig ansträngningarna värt: plägar åtminstone hos oss våra gästers eftermäle bliva, det det hela varit vida angenämare än de hade väntat samt att, när de själva komma att återgälda med en behörig s. k. skyldighetsbjudning, den kommer att forma sig åtskilligt anspråkslösare, och blir det långt mera att taga det som man har det.

Poeten genom tiderna

Ett populärvetenskapligt genomsnitt

av

hr Alfr. Vestlund

Det hände sig häromdagen i ett större svenskt varuhus, som sedan några år räknar en av våra nu levande yngre lyriki såsom chef för sin herrekiperings- och tricotageavdelning, att då han efter expidierandet av en dam och överräckandet av paketerna reciterade en dikt utav en mondän författare – vars namn i detta sammanhang må vara egalt och min blygsamhet ej bjuder mig att nämna – hon bröt av honom med en engtusiastisk tacksägelse och ett ungefärligt utrop av att: ja, är det något beundransvärt med poesiens förmåga att berusa och lyfta sinnet utöver de nyktra prosaromanerna! Än en gång tack och adjö!

Nåväl, förmådde han själv ej komma med någon direkt protest, skulle en dylik inneburit en något egendomlig tacksamhet å hans sida, mot den lyckliga stjärna, under vilken han personligen blivit född, eller planeten Lyran (skönjbar mellan Svanen i Ö. och Herrkules i V.), – kunde han endast helt objektivt böja sig och, i det han följde henne genom svängdörren, söka fästa hennes uppmärksamhet å en teori, som under mer än ett inspiratoriskt ögonblick trängt sig på honom, nämligen att lyrismen av idag, huru yppig och, nåväl, berusande den blomma må, likväl ej saknar sina pålrötter i förflugen tid, dem vi ej helt kunna avskära, alldeles som man för att låna t. ex. en skulpturbild, låt oss säga av en diktare, ej kan undgå att jämväl taga den grova sockeln med, för så vitt han ej mer eller mindre skall komma att hänga i luften, – att m. a. o. vi poeter av idag och i morgon trots allt hava åtskilligt att betacka svunna epokers primitivare versdiktare för, de där, må så tyckas ofta famlande och trevande, gått oss i förväg och plöjt väg med lyran, kanske ej sällan i en anletets möda varom vi knappt kunna bilda oss en begreppsföreställning och utan ens det erkännande som ligger i ett skälfullt honorar.

Blott så långt hans genmäle, – skulle han mitt i brinnande högsäsong och å flyktig fot hava förts alltför långt utom ramen för sin vardagliga gärning med en fullständigare utveckling av sin livsåskådning.

Då det emellertid vill förefalla undertecknad, som om den engtusiastiska damen ifråga företrädde en ganska vanlig inställsamhet till vår tids lyrism och man rätt allmänt synes sväva i en betänklig lucka med avseende å förfädrens försök i den poetiska branschen, har jag känt det som en ren plikt och enkel gärd av rättvisa att för någon stund söka kasta en knippa ljus över poeten genom tiderna samt de förhållanden under vilka han strävat att omforma prosan till poesi, och skall jag, för att mitt genomsnitt ej skall verka alltför akademiskt tröttande, söka fatta mig populärvetenskapligast möjligt.

Låt oss alltså, för att från början gå på grund med vår uppgift, tillsammans och med ett jättesprång bakut genom tiden försätta oss i det urgrå Odenhös, då exempelvis en sådan som gamle Havamal vandrade omkring, klappande på å vikingarnas stendöser med sin runstav och spörjande, om det äskades något i, såsom det hette, drapaväg.

Näppeligen torde den där som i våra dagar haft förmånen att, genom relationer eller eljes, få kasta en inblick å en modern diktare under dennes konstutövning, därest hon eller han genom något historiens plötsliga backslag finge bliva presengterad jämväl för en av dessa första pioner av lyran, kunna annat än studsa tillbaka av den kraftiga kontrastverkan.

Här ett behagfullt mediterande, kanske i en tidsenlig funktionsfåtölj eller annan bekvämlighet över den sinnrika skrivmaskinen, sångmöns bästa vän och väl nyare tidens näst hängslena, bicykeln och åskledaren mest geniala upptäckt, ett mjukt och plastiskt smekande över tangentklaviaturen, alltefter som inspirationen flödar på, – där åter ett tungt och mödosamt oavlåtligt huggande i sten, runa för runa och å huk, med flinten i

blåfrusna händer, medan snön piper in mellan kullerstenarna och kanske vargulven skäller å gården. Och att blott tänka sig eventualismen av en plötslig felslagning, en s. k. *licenia poetica* – här med största lätthet bragd ur koncepterna förmedelst blott en serie överskylande x, y, z, medan det där återigen, för en Havamal, var att i vredesmod slunga hela bautastenen och hämta en ny; för att icke sätta oss in i den gapande skillnaden å att sedan få dikten distribuerad, – kan jag i denna dag lämna upp den, personligen eller genom ett springbud, å närmaste veckoblad i och för massspridning i kanske 100:tals kopior, mot en relativt klingande valuta pr rad, under det han satt nödig hugga om den i rös efter rös, måhända endast mot ett horn mjöd eller två och möjligen en heimskringla, för såvida han icke valde att personligen bära med sig stenhällen eller kunde förmå folk att föra den vidare såsom budkavle. – Nej, skulle jag för min nutida del med visshet ingalunda, om det gällde, vara hågad tillmötesgå honom med något byte.

Och hurudan blev väl då å denna tid själva dikten eller drapan, rent estetiskt synad? Nå, gälla härvidlag enligt undertecknads iakttagelser samma normer som historien tvärsigenom och till den dag som är. Har jag å mig själv flertaliga gånger gjort den poetiska erfarenheten, som jag förmodligen delar med de allra flesta kollegor av nämnvärd dylik, det det råder ett lika hemligt som iögonenfallande samband mellan å ena sidan inspirationen, å andra hållet den rent personliga klädedressen, väl icke så att hela poesien skulle bero å denna, – skulle då snart nog sagt vemhelst förmå skriva lyrik, alldeles såsom med prosan –, men väl såtillvida som en viss poetisk dräkt erbjuder en eljes boren bärare av densamma en än ytterligare stimulans och hävstång inåt en viss gengre.

Har det således, enligt mina dagboksanteckningar, aldrig om ens någonsin hänt det jag för egen del, klädd, låt oss säga i fullständig smoking och vit halsduk, sådan jag just nu står inför k. Radiosystemets härvarande sockertopp, känt mig uppfordrad att giva utlopp åt t. ex. ett lantligt natursvärmeri eller en enkel fiskarbarkarol, utan har poemet med rent naturbehov, jamb efter jamb, tornat upp sig till något mera högstämt och hymnartat epos, av nationell resning, som emellertid däremot aldrig sett dagen, när som jag i stället satt mig till över maskinen iklädd t. ex. blott en helt vardaglig S. K. segelsällskapskavaj eller en melerad veckändesportsdräkt med sin till mera frigjorda och hurtiga tonfall inbjudande passform, en iakttagelse som jag finner det högst egendomligt det mig veterligen ingen av herrar kritikprofessorer och docentanmälare gjort till sin, – måste enda förklarligheten vara, det de antingen själva ej alls äro skapande lyriki eller ej personligen röra sig annat än inom en ganska begränsad garderob, än mindre i någon fullt sorterad konfektionsavdelning.

Men låt oss återvända till våra stenåldersfäder! Gingo ju dessa, både enligt påfunna helgristningar av dem själva och Clas Teodor Odhner samt dr Grimberg, mangrant klädda i vilda djurhudar och ludna förskinn, när de icke rent tillfälligtvis, vid någon inträffande värmebölja, buro lättare s. k. bärsärkar, och är det lika logiskt som frappant hurusom denna omständighet återverkat å hela deras poesi. Så icke blott vad angår motivvalet, som mestadels kom att koncentrera sig just å diverse ludnare eller eljes skräckinjagande djurformationer, – sådana som fänriksulven och den fruktansvärda draken Ormen långe elias Midgårdssnoken, Varg i Vedum och den åttabenade Heimdall samt kon Ölhumla, för att blott gripa några i flykten, – ligger det jämväl i själva versbygget och hela tonfallet något egenartigt rått och likasom strävt och obarkat, kort sagt, saknas både rim och egentligt metermått, ett förhållande som visserligen kommer eddorna att klinga väl onjutbara i modernt utvecklade öron för att vi skola taga upp tiden med några recitat men att verka som enkom tillkomna för att bestyrka undertecknads teori.

Ett om möjligt än stadigare pålägg bjudes oss emellertid, därest vi gå vidare till järnåldern och slå halt inför dess skaldetecknare. Skinnen äro nu utav och för länge sedan lagda i hög eller omgarvade till pergament, och har poeten i likhet med prosastilistikerna och folket sådant det är gement slutit in sig i den tunga och obändiga plåtrustningen med ty åtföljande förändringar i livsförseln. Är det nu ej längre att såsom vandrande gårdfaribard göra sin ambulans från hem till härd och hugga eddor utan mera att föra en

stillasittande vandel såsom stående bordspoet vid någon riddares taffel, möjligen tillfälligtvis blanda sig i en s. k. turnyr och i rent lyriskt studieintresse äntra uppför ett stolts jungfrutorn samt sätta det hela i pränt, mot några plåtar.

I och med metallbeklädnaden undergår det poetiska maneret en betecknande metamorfosförändring: bliver hela strukturen väsentligen stelare och tyngre, metermåttet genomgående s. k. knitt- eller blankvers. Tyvärr, måste man anmärka, blir huvudintrycket dock närmast ett rent slammer, vilket emellertid icke förty skulle komma att opåtalt fortgå nära nog hela Riddar- eller Medelåldern igenom och rent av anses som högsta adelsmärke, – är det rätt belysande, att då en Erik XIV Johan, resolutivt brytande mot den gängsna smaken, lät kläda sig i sammet och dámask samt anslog en vekare luta för sin drottning Karin lagd å silkesstickat knä, han blev betraktad såsom halvt gripen av vad vi nu för tiden skulle kalla en psykoanalys, eller direkt sinnesförvirring, – jag syftar å hans eljes alls icke oävna barkarol »Den blomsterprydda gondolen gled», känd och gnolad av litet var.

Ånej, var han väl varken kostymligt eller poetiskt så rubbad som fasthellre, synes han mig, att hälsa såsom en föregångslöpare till det snart utbrytande storhetsvarvets adelsdiktare, de där i sina pompiga renässansdräkter av bandager och plymager, av kråser och gehänger samt älgskinnskyller och ordensstjärnor, samlade under krigen, knappt lyckades finna ord nog skönfärgade och frasiga för att ge uttryck åt vad de buro på och få dikten nog överlastad och måleresk, såsom blott för att mana fram en baron Stiernhielm, det bekanta hexametersystemets uppfinnare och försångare vid drottning Kristinas balettspektakler samt primusmotor i hennes berömda karusell, en rad biverkande baroner att förtiga.

Ett par egendomliga avstickare utgöra emellertid Johan Runius d. ä. och Lasse Lucifer d. y., vilka, båda födda att kväljas fjärran från hovets nöjen, helt voro hänvisade till mera borgerliga sådana, såsom barndop och bröllop samt gravsöl, i så gott som stående långa svarta gångkläder och vantar – tillade sig den senare ock i ensamma stunder ej ogärna pietetet »den olycklige», – med åtföljande avspegling i deras kväden; gick det slutligen så långt, det dessa t. o. m. rent figurligt oemotståndligen formade sig till motsvarande muggar, hjärtan och pokaler, ej sällan fyllda av ett resignerat vemod, varslande om det nog ej heller arvodet beräknades bliva det fetast möjliga, vare sig det sedan bestod i själva naturatrakteringen eller, i bästa fall och för en mycket stor pokal, kunde förvandlas i den tidens speceridalrar.

Huru mycket glättigare träda ej då den följande barockokoens eller idylliska tidens s. k. herdekvädare oss till mötes med sina ljusa och ulliga allonsperuker och långa fårliknande kräklor till spatserkäppar i händerna, predisponerande dem att liksom blott för tidsfördriv och en rolig halvtimma dikta samman ett leende herdaminne, om behagfullt betande lamm och herdinnor, om Atis och Camomilla och allt vad de lystra till för namn, – en lycklig pastoratslyrik, som måhända föll sig än naturligare genom att dess rockoketta utövare ej sällan å sin rent civila födkrok sutto som kyrkoherdar.

Dock, funnos jämväl undantager, voro ej alla lika välbeställda och -beklädda, och så särdeles ej den nära nog riksbekante och ännu i våra dagar bohèmeomspunne Karl M. Bellman.

Hart otroliga äro historietterna om denne bonvivantikers minst sagt nonchalereska uppträdande, och detta t. o. m. inom hovets hank och vägg, där han å något egendomligt sätt lyckats finna en öppen dörr, och vet jag mig faktiskt ej hava sett ett enda konterfejporträtt av honom, där han ej sitter i blotta skjortärmarna, sålunda rentav inför fotografen, ja, tycks det oftast ha varit både si och som så även med västen, en nonchalans, som icke blott torde varit skälet vadan han, hur tolerant och frihetsvänlig konung Gustav III än var, ej lyckades förvärva någon representablare beställning, och allra minst något kyrkoherdesäte, utan vart dömd till kvarstad i tullen, men även kastar en betänklig reflexionsspegel å hela hans poetiska gärning: ett par, skryt åsido, rätt tunna volymer sånger, tydligtvis hopkomna helt improvisoriskt eller i ren vårdslöshet och väl knappast avsedda annat än att jämväl så föredragas, som ett slags lösknäppta varietet- eller gluntsånger till

luta eller harmonika.

Tråda här minsann ej några romantiskt idealiserade herdar och herdinnor, sådana man helst velat tänka sig dem, Terpsikore med fromulliga lamm å gröna esplanader, utan tumla sig rena vardagsprofiler av de mest borgerliga namn, en Fredman och Mollblad, en Ulla Winberg och Fredrika Bremer, i gröngräset, så gott som alltid klädda som man säger å hafs samt ej sällan med både buteljer och matrester kringkastade huller om buller å campingplatsen; och lyckas vår poet näppeligen giva en värdigare bild av normalt restaurantliv när han esomoftast förflytter sina modeller till något hotell, – rinna å det mesta koalitionerna ut i allsköns oordningar och krakel.

Nej, kan jag så ofta någon visar mig Karl Bellmans fotografi ej bärga mig för tanken, det han under andra förhållanden skulle kunnat varit en helt annan, ja, t. o. m. tyckt mig skönja det han ej själv suttit så alldeles medvetslös därom, av de vanligen neddragna ögonlocken att sluta. Händer det också, om man sätter sig att bläddra i hans s. k. episteltexter, det man helt oväntat i någon rad kan studsa upp för en pärla av oneklig poesi, och har han trots allt lyckats åstadkomma en rimflätning, som jag måste erkänna ibland kunnat stämma med min egen.

Men, som sagt, och såsom en annan diktare formulerat det, jag vill minnas V. Rydberg, ett burspråk jag redan som pilt rätt ofta hörde min mor recitera:

»Vårdslöshet i ting om än så ringa, kan dig ofta stora skador bringa.»,

en sannig som, för att lämna Bellman bakom oss, törhända än mera en hans samtidiga, för om möjligt ännu större ovårdslighet och rent obotlig klädedräkt ryktade l'art poulard eller låtgå-låtgåpoet, Bengt Linder, fick erfara, den där slutligen under tyngden av densamma, möjligen ytterligare ökad av en genom ödets lott ofantlig näsa, i sin ålders höst gav den luft i ett av de bittraste klagorop väl litteraturhistorien känner, eller

»Från Niagaras fall till Nova Semljas dalar varhelst en usling finns, är han min vän och bror»,

en parafras, som till följd av den plötslighet med vilken den skall hava runnit på honom, blivit kallad den Linderska knäppen.

Dock, tiden hastar, och detta ej blott litteraturhistorien framigenom utan, vad värre är, jämväl för oss i afton, m. a. o. finner jag att vi i vårt genomsnitt här tyvärr nödgas göra halt. Jag säger tyvärr, ty skulle förvisso eljes varit intressant och, särdeles efter de senaste bekantskaperna, uppfriskande att exempelvis något dröja inför en annan poet, av rakt omvänd resning, den där klädd i en oklanderlig husmodersdräkt samt nystruket köksförkläde med vidhängande nyckelknippa onekligen inbjuder oss till respekt, – jag tänker å Anna Sofia Lenngren, en sierska över vars bild jag skulle vilja i guldstäv rista mottot: »Ordning är trevnadens moder, och hennes rätta plats hemmet», ett maxim hon aldrig nog tröttnade att förfäkta (behöva vi blott slå upp dikten »Till min dotter Hilma, om jag hade någon») och som gjort henne till en mönsterhushållets smorda poetissa såsom kanske få, ja, förlänat henne hedersomnämnandet »Nyckelharpan i Norden».

»Uti prästgårn slamrades med mortlar, (man riktigt hör, hur det mortlar och bakas)

bråttom sprungo alla tjänstehjon. Flickorna svängde om i helgdagskjortlar, *och å spisen satt en gödd kalkon*.»

Så där bör det låta, om nu överhuvudtaget kvinnor skola dikta.

Skulle det, därest urets flykt så tillåtit, väl likaledes varit orättvist mot de s. k. nyromantikerna eller fosforskribenterna att icke något närmare granska en Atterbergs och Stagnelui alster, för mången dunkla och

egendomliga som deras klädedräkt, mellan sömmarna och ur densamma söka få fram en nyckel till, tänker jag, både ett verk som »Marskalkens sömnlösa nätter» och den bladbekrönta Näckens polka, i själva verket ej så paradoxa som man tror.

Och hade jag slutligen gärna skolat velat för ett ögonblick föra mina avlyssnare in i den s. k. götiska föreningen eller Lingförbundet att något bekantas med de kraftfulla poetgestalter som här, under stiftaren Per Albin Lings ledning och iklädda de blott allra nödvändigaste, gymnastiskt gingo inför för att liva upp de gamle götars mannakraft och vigör, – en Erik Gustav Geijer och en Jesajas Tegnér, sådan han än i dag möter oss förevigad å k. Norrbro och f. ö. själv tolkat det i strofen: »Jag stod på stranden under kungaborgen», samt att påvisa hurusom de härunder kommo att sätta sina märken i poesin genom återinförandet av sådana gamla kämpanamn som Gylfe och Hjalle, Skidbladner, Hammarspik m. fl. i förening med ampra stridsskrifter till de svenska lantvärnen, till dess att småningom Geijer tröttnade å rörelsen samt började falla av och Tegnér för sin del axlade biskopskåpan och även han alltmera kom ifrån götiken.

Måste som sagt det anförda vara nog, och torde det måhända i övrigt befinnas tillfyllest för att åtminstone väcka ett hm om poetens kroniska utvecklingskurva: ur skinn- och järnålderns gråa vagga och därifrån – till en början sakta, likasom krypande, småningom åter alltmera frigjort och s. a. s. språngvis, alltefter olika klädedräkt – fram över de scenbräder, som beteckna poesiens historia intill våra dagar, med sina utomordentligt avancerade moder och, för rätte mannen, mångskiftande lyriska möjligheter.

Å vad sätt och i vilken mån dessa hittills friats in, se där ett kapitel, som det tillkommer en mera opartisk och utomstående bedömare än undertecknad att utreda, kanske först hundrade år härefter, inför en helt annan sockertopp och i helt andra kläder än mina. Dessa förändras och vi poeter med dem, är så evolutionens gång och intet att göra däråt.

»Den modeste vare det nog härvidlag att med å historiens stege få stå och att bildlikt få varda det toppsteg en dag, som kommande led skrida vidare på.»